

Doc.dr.sci.med. Meliha Pozderac-Memija
Envera Kudić, dipl. pravnik

International Labour Organization

Priručnik

o pravima i obavezama poslodavaca kod bolovanja i povreda na radu

Priručnik

o pravima i obavezama poslodavaca kod bolovanja i povreda na radu

International Labour Organization

„Ova publikacija štampana je uz podršku (Biroa za poslodavačke aktivnosti) Međunarodne Organizacije Rada. Odgovornost za stavove izražene u ovom izvještaju snosi autor. Međunarodna organizacija rada (MOR) ne snosi odgovornost za ispravnost, točnost i pouzdanost materijala, informacija ili stavova iznesenih u ovom izvještaj.“

SADRŽAJ

AUTORI: Doc.dr.sci.med. Meliha Pozderac-Memija i Envera Kudić, dipl.pravnik

UVOD

GLAVA I

I ZNAČAJ ZDRAVSTVENOG STANJA RADNIKA PRIJE ZASNIVANJA RADNOG ODNOSA ..5

1. ZASNIVANJE RADNOG ODNOSA.....5

 Opći uvjeti5

 Posebni uvjeti5

2. ZDRAVSTVENA SPOSOBNOST ZA RAD (RADNA SPOSOBNOST) KOD ZASNIVANJA

RADNOG ODNOSA6

 Opća zdravstvena sposobnost za rad.....6

 Ograničena i preostala radna sposobnost.....6

 Ograničena radna sposobnost7

 Preostala radna sposobnost uopće7

3. ZNAČAJ UVJERENJA O RADNOJ SPOSOBNOSTI RADNIKA8

4. POSTUPAK OCJENE ZDRAVSTVENOG STANJA RADNIKA RADI UTVRĐIVANJA RADNE
SPOSOBNOSTI8

a) LJEKARSKO UVJERENJE O ZDRAVSTVENOM STANJU8

 Prvi dio ljekarskog uvjerenja o zdravstvenom stanju.....9

 Drugi dio ljekarskog uvjerenja o zdravstvenom stanju9

 Primjer općeg pregleda9

 Primjer specifičnog pregleda.....9

b) UVJERENJE O RADNOJ SPOSOBNOSTI.....12

 Prethodni i periodični ljekarski pregledi16

5. OBAVEZE RADNIKA I POSLODAVCA U ODNOSU NA ZDRAVSTVENO STANJE
RADNIKA19

6. PRIMJENA ČLANA 56. ZAKONA O RADU20

 a) Izjava radnika u smislu člana 56. Zakona o radu prilikom zaključivanja radnog
odnosa.....21

 b) Izjava radnika u smislu člana 56. Zakona o radu u toku trajanja radnog odnosa .21

7. RADNA SPOSOBNOST U ODNOSU NA GODINE ŽIVOTA22

GLAVA II

II PRIVREMENA SPRIJEČENOST ZA RAD (BOLOVANJE)	25
1. PRAĆENJE SVIH PROMJENA U ZDRAVSTVENOM STANJU U TOKU TRAJANJA RADNOG VIJEKA	25
2. POSTUPAK ZA OTVARANJE BOLOVANJA	25
Bolovanje.....	26
3. VRSTE PRIVREMENE SPRIJEČENOSTI ZA RAD.....	27
Privremenu spriječenost za rad do 42 dana.....	28
Privremena spriječenost za rad preko 42 dana.....	29
Porođajno odsustvo	30
Prvostupanska ljekarska komisija.....	32
Drugostupanska ljekarska komisija	34
Ginekološka oboljenja	36
4. NOVČANA NAKNADA ZBOG PRIVREMENE SPRIJEČENOSTI ZA RAD	36
5. PRAVA RADNIKA NAKON PRESTANKA PRIVREMENE SPRIJEČENOSTI ZA RAD	37
6. NADZOR I KONTROLA BOLOVANJA.....	38
7. PRAVILNIKOM O POSTUPKU I KRITERIJIMA ZA UTVRĐIVANJE PRIVREMENE SPRIJEČENOSTI ZA RAD ZBOG BOLESTI, POVREDE ILI DRUGIH OKOLNOSTI OBJAVLJENI SU SLJEDEĆI OBRASCI	38

GLAVA III

III INSTITUT ZA MEDICINSKO VJEŠTAČENJE ZDRAVSTVENOG STANJA	42
1. NALAZ, OCJENA I MIŠLJENJE (NOM).....	42
a) Nalaz.....	43
b) Ocjena	44
c) Mišljenje	44
2. VRSTA OCJENA	45
3. RAZLIKA IZMEĐU INVALIDNOSTI I INVALIDITETA	45
4. MEDICINSKO VJEŠTAČENJE ZDRAVSTVENOG STANJA	48
Pravilnik o kriterijima i postupku medicinskog vještačenja zdravstvenog stanja	48
Medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja.....	48

Obaveze Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja kod ocjene.....	48
5. ORGANIZACIJA INSTITUTA ZA MEDICINSKO VJEŠTAČENJE ZDRAVSTVENOG STANJA.....	55
6. POSTUPAK MEDICINSKOG VJEŠTAČENJA U FEDERALNOM ZAVODU ZA PIO.....	50
7. MEDICINSKA DOKUMENTACIJA ZA OCJENU ZDRAVSTVENOG STANJA	51
GLAVA IV	
IV POSTUPAK I OSTVARIVANJE PRAVA PO OSNOVU INVALIDNOSTI U FEDERALNOM ZAVODU ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE	54
1. POKRETANJE POSTUPKA ZA OSTVARIVANJE PRAVA IZ PENZIJSKOG I INVALIDSKOG OSIGURANJA	54
Ovlaštene osobe za pokretanje postupka za ocjenu radne sposobnosti	54
Nadležne institucije za vođenje postupka i njihova organizacija	54
Postupak za ostvarivanje prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja	57
2. KOMPLET OBRAZACA ZA POKRETANJE POSTUPKA KOD OSTVARIVANJA PRAVA IZ INVALIDSKOG OSIGURANJA	59
Pojašnjenje popunjavanja obrasca P2.....	65
Mišljenje i radna sposobnost	67
Pojašnjenje popunjavanja obrasca P3.....	67
3. VRSTE OCJENA KOJE PRETHODE OSTVARIVANJU PRAVA IZ PENZIJSKOG I INVALIDSKOG OSIGURANJA	72
I (prava) kategorija invalidnosti.....	72
II (druga) kategorija invalidnosti	73
Nema invalidnosti.....	73
Ispitivanje nije završeno	75
Liječenje nije završeno	75
Fizička onesposobljenost.....	76
4. POVREDA NA RADU	76
5. PROFESIONALNA BOLEST	82
Prava radnika u slučaju povrede na radu ili profesionalne bolesti	82
Lista profesionalnih bolesti	85

6. INVALIDI RADA I NJIHOVA PRAVA PO OSNOVU ZAKONU O PENZIJSKOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU	85
7. PRAVA OSIGURANIKA PO OSNOVU I (PRVE) I II (DRUGE) KATEGORIJE INVALIDNOSTI.....	86
Invalidska penzija	86
Određivanje invalidske penzije	87
Prava invalida po osnovu ii kategorije invalidnosti	88
Novčana naknada zbog manje plaće na drugom odgovarajućem poslu.....	89
Novčana naknada za fizičku onesposobljenost.....	90
8. PRESTANAK UGOVORA O RADU PO OSNOVU RJEŠENJA FEDERALNOG ZAVODA ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE.....	91
Kod utvrđene I kategorije invalidnosti	91
Kod utvrđene II (druge) kategorije invalidnosti	92
BIOGRAFIJA.....	97

UVOD

U cilju pravilne i lakše primjene zakonskih propisa koji reguliraju oblast rada, penzijskog i invalidskog osiguranja i drugih propisa vezanih za prava i obaveze radnika i poslodavca, promatrano kroz pojam zdravstvene i radne sposobnosti radnika, Udruženje poslodavaca Federacije BiH smatralo je neophodnim izdavanje Priručnika koji će kroz zakonsku regulativu i druge propise koji se primjenjuju u oblasti rada, pri tom imajući u vidu postojeće probleme iskristalizirane u praksi, približiti i olakšati ostvarivanje prava i obaveza kako radnika tako i poslodavca na teritoriji Federacije BiH.

Ovim Priručnikom pojašnjava se praćenje radnika kroz pojam radne sposobnosti od momenta zasnivanja do prestanka radnog odnosa, kao i ostvarivanje prava i obaveza kako radnika tako i poslodavca po tom osnovu.

Prijem radnika u radni odnos i zaključivanje ugovora o radu je sastavni dio posla svakog poslodavca. Bez obzira na to što je od velikog značaja kojeg će radnika prilikom odabira poslodavac primiti na rad, sam odabir i postupak prijema radnika posebno po pitanju radne sposobnosti je uprošćen pa čak i banaliziran. Prostor ovakvom postupanju proizilazi kako iz nepotpunog i pogrešnog tumačenja pravnih normi koji reguliraju ovu oblast, tako i iz ustaljene pogrešne prakse.

Moderno doba ili doba u kojem živimo i radimo prilikom odabira radnika kojeg poslodavac zapošljavanja, zahtijeva zadovoljavanje njegovih ne samo općih već i viših, posebnih kriterija.

Stoga, nužno je da poslodavci prilikom prijema radnika na rad, pravilno ocijene kandidata – budućeg zaposlenika kao i dokumentaciju koja im se prilaže, a posebno dokumentaciju koja se odnosi na zdravstvenu i radnu sposobnost kako bi što lakše mogli prepoznati osobu - budućeg radnika koja će zadovoljavati potrebe upražnjenog radnog mjesta.

Nesporno je da je Zakonom o radu¹ pružena mogućnost poslodavcu da na razne načine testira sposobnosti radnika kao što su instituti: probni rad, ugovor o radu na određeno vrijeme, pripravnički i volonterski odnos s poslodavcem i dr.

¹ Zakon o radu ("Službene novine Federacije BiH", broj: 26/16), Opći koletivni ugovor ("Službene novine Federacije BiH", broj: 48/2016) i Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju ("Službene novine Federacije BiH", broj: 29/98 do 55/16).

Međutim i tijekom trajanja ovakvog ugovornog odnosa s poslodavcem, često zbog nedovoljne pažnje poslodavca ili takve prirode zdravstvenog stanja radnika, poslodavac ne može u cijelosti zaključiti po pitanju zdravstvene sposobnosti s kakvom osobom će eventualno ubuduće zaključiti Ugovor o radu na neodređeno vrijeme, odnosno kakvog je zdravstvenog stanja u odnosu na radnu sposobnost zaposlenik – radnik.

Dakle, ovim Priručnikom data su objašnjenja vezana za praćenje zdravstvenog stanja i radne sposobnosti radnika od momenta zaključivanja ugovora o radu, tako i kroz institute privremene spriječenosti za rad – bolovanja, do utvrđivanja preostale radne sposobnosti i gubitka radne sposobnosti.

GLAVA I

I ZNAČAJ ZDRAVSTVENOG STANJA RADNIKA PRIJE ZASNIVANJA RADNOG ODNOSA

1. ZASNIVANJE RADNOG ODNOSA

Jedan od osnovnih općih uvjeta koje radnik treba da zadovoljava prilikom prijema na rad, je da je osoba zdravstveno sposobna za obavljanje poslova radnog mjeseta na koje se vrši prijem radnika.

- Iz tog razloga neophodno je da poslodavac prije zaključivanja ugovora o radu s radnikom, od radnika zatraži neophodnu dokumentaciju o zdravstvenoj i radnoj sposobnosti.

Zdravstvena i radna sposobnost radnika dokazuje se ljekarskim uvjerenjem o zdravstvenom stanju i ljekarskim uvjerenjem o radnoj sposobnosti.

Neophodno je da radnik prilikom zaključenja ugovora o radu zadovoljava opće i posebne uvjete.

Opći uvjeti

Pored općeg uvjeta da je radnik zdravstveno sposoban za obavljanje poslova radnog mjeseta na koje se zapošljava, neophodno je da zadovoljava i druge opće uvjete koji se odnose na identitet i ličnost osobe.

Posebni uvjeti

Pod posebnim uvjetima u najužem smislu podrazumijevaju se uvjeti koji se odnose na završenu školsku spremu, radno iskustvo i druga pitanja koja se tiču stjecanja znanja i radnog iskustva, kao i drugi uvjeti u ovisnosti od specifičnosti radnog mjeseta.

Koje će opće i posebne uvjete poslodavac zatražiti prilikom prijema radnika na rad zavisi najprije od zakonskih i drugih propisa kao i internih akata koji reguliraju ovu oblast, a prvenstveno od radnih zadataka i poslova upražnjenog radnog mjeseta.

2. ZDRAVSTVENA SPOSOBNOST ZA RAD (RADNA SPOSOBNOST) KOD ZASNIVANJA RADNOG ODNOSA

- U postupku koji prethodi prijemu radnika u radni odnos, nužno je da poslodavac ocijeni kakva radna sposobnost radnika zadovoljava potrebe radnog mjeseta na koje se vrši prijem.

Stoga, se ističe se da je zakonodavac razdvojio i propisao pojmove radne i zdravstvene sposobnosti za rad i to kako slijedi.

a) Opća zdravstvena sposobnost za rad

- Pod općom zdravstvenom i radnom sposobnošću podrazumijeva se da radnik s punim radnim vremenom može da obavlja sve poslove za koje je kvalificiran prema stručnoj spremi koju je završio, odnosno poslove radnog mjeseta za koje zaključuje ugovor o radu.

Zdravstvena sposobnost za rad može se tretirati kao:

- opća zdravstvena sposobnost za rad u odnosu na završenu školsku spremu radnika i
- zdravstvena sposobnost radnika u odnosu na posao na koji se prima na rad ili koji obavlja.

Pored pojma opće radne sposobnosti definirane na prednji način, zakonodavac se koristi širim pojmom **opće radne sposobnosti**, pod kojim pojmom podrazumijeva uopće zdravstvenu sposobnost za rad, koji uvjet je neophodan kod prijema radnika u radni odnos mlađih od 18 godina, a starijih od 15 godina života.

- Poslodavcu je omogućeno da zaključi ugovor o radu s radnikom koji nema opću radnu sposobnost ali ima ograničenu ili preostalu radnu sposobnost.

b) Ograničena i preostala radna sposobnost

Ograničena i preostala radna sposobnost može da znači da je radnik u cijelosti sposoban da s punim radnim vremenom obavlja poslove određenih radnih mjeseta, odnosno za obavljanje ciljanog posla, na koje se prima, u radni odnos.

c) Ograničena radna sposobnost

- Ograničena radna sposobnost kod osobe može da postoji ili nastupi prije stupanja u radni odnos.

Takva osoba po prirodi bolesti ili zdravstvenog stanja koja određuje status zdravstvene sposobnosti može biti sposobna da obavlja određene poslove u cijelosti i s punim radnim vremenom.

Primjer:

Osoba koja ima oštećenje ili nedostatak donjih ekstremiteta može da obavlja poslove rada na računaru.

Osobe koje su rođene ili koje su vremenom prije stupanja u radni odnos, postale ograničeno sposobne za rad zbog određenih vrsta bolesti ili koje su vremenom postale ograničeno sposobne za rad zbog određene vrste povrede, putem osposobljavanja kroz školovanje, ili dokvalifikaciju i prekvalifikaciju mogu se osposobiti za vršenje određenog zanimanja

Primjeri:

- a) Gluha i gluhonijema lica se mogu osposobiti za posebna zanimanja kao što su knjigovezac, soboslikar, moler, krojač i slično;
- b) Slijepa lica se mogu osposobiti za poslove na telefonskoj centrali, te fizioterapeutske, maserske i slične poslove;
- c) Osobe s urođenim manama kao što je nerazvijenost zglobnih čašica, kukova mogu se osposobiti za zanimanja kao što su administrativni radnik, daktilograf, profesor, pravnik kao i za sva zanimanja koja ne zahtijevaju isključivo stajanje i hodanje pri radu.

Ako poslodavac primi u radni odnos radnika koji prvi put zasniva radni odnos, a koji je prije stupanja u radni odnos cijenjen kao osoba ograničene radne sposobnosti, poslodavac takvog radnika treba rasporediti na poslove i radne zadatke koji odgovaraju stupnju njegove ograničene radne sposobnosti.

d) Preostala radna sposobnost uopće

- Radnik koji je **stupio u radni odnos s punom zdravstvenom sposobnošću** za obavljanje poslova za koje je zaključio ugovor o radu, a tijekom trajanja rada zbog bolesti, profesionalne bolesti, povrede na radu ili van rada postane nesposoban

za obavljanje poslova na koje je raspoređen, cijeni se kao **radnik s preostalom radnom sposobnošću**.

Takvog radnika poslodavac je dužan rasporediti na drugo odgovarajuće radno mjesto.

- Ako poslodavac primi u radni odnos radnika koji već ima određeni radni staž u toku kojeg je proglašen osobom s preostalom radnom sposobnošću, poslodavac je dužan zaposliti takvog radnika na poslove i radne zadatke koji odgovaraju njegovoj preostaloj radnoj sposobnosti.

3. ZNAČAJ UVJERENJA O RADNOJ SPOSOBNOSTI RADNIKA

- Prije zaključivanja ugovora o radu poslodavac ima pravo i obavezu da od radnika zatraži dokaz o zdravstvenoj i radnoj sposobnosti za obavljanje posla radnog mjeseta na koje se zapošjava.

Dokazivanje zdravstvene sposobnosti prilikom prijema u radni odnos vrši se na osnovu ljekarskog uvjerenja izdatog od strane ovlaštenog ljekara ili nadležne zdravstvene ustanove.

Potrebno je da su dokazi koji se odnose na radnu sposobnost radnika, izdati od strane ovlaštenog - verifikovanog ljekara ili zdravstvene ustanova za izdavanje predmetnih uvjerenja, izdaju uz **adekvatno proveden medicinski postupak**.

4. POSTUPAK OCJENE ZDRAVSTVENOG STANJA RADNIKA RADI UTVRĐIVANJA RADNE SPOSOBNOSTI

U postupku ocjene zdravstvenog stanja radnika radi utvrđivanja njegove radne sposobnosti izdaju se dva uvjerenja:

- a) Ljekarsko uvjerenje o zdravstvenom stanju
- b) Uvjerenje o radnoj sposobnosti

Izdavanju uvjerenja o radnoj sposobnosti prethodi izdavanje ljekarskog uvjerenja o zdravstvenoj sposobnosti.

a) LJEKARSKO UVJERENJE O ZDRAVSTVENOM STANJU

Da bi se mogla cijeniti radna sposobnost, potreban je medicinski uvid u zdravstveno stanje budućeg radnika. Ovo uvjerenje sastoji se od dva dijela:

Prvi dio ljekarskog uvjerenja o zdravstvenom stanju

Prvi dio uvjerenja o zdravstvenom stanju – anamneza (lična i porodična) odnosno historija bolesti, predstavlja podatke koje daje radnik, a istinitost tih podataka radnik potvrđuje svojim potpisom.

Drugi dio ljekarskog uvjerenja o zdravstvenom stanju

Drugi dio uvjerenja o zdravstvenom stanju čine klinički pregled i medicinski nalazi. Koji nalazi će biti urađeni zavisi od vrste radnog mjesta za koje se traži uvjerenje.

Pregledi mogu biti:

- opći pregled - podrazumijeva pregled koji je zajednički za sva radna mjesta i
- specifični pregled – uvjetovan je zahtjevima i štetnostima radnog mjesata.

Na kraju obrasca obavezno se upisuje dijagnoza ako je ista postavljena.

Program potrebnih pregleda za izdavanje ljekarskog uvjerenja o zdravstvenom stanju zavisi od vrste posla kojeg će radnik obavljati i nije isti za svako zanimanje.

Primjer općeg pregleda

Službenik treba obaviti sljedeće preglede: pregled specijaliste medicine rada, okuliste, neuropsihijatra, uraditi EKG, audiometriju, rtg pulmo, standardnu laboratoriju (se, ks, urin, šuk).

Primjer specifičnog pregleda

Laborantski tehničar treba obaviti sljedeće preglede: pregled specijaliste medicine rada, okuliste, neuropsihijatra, psihologa, uraditi EKG, audiometriju, proširenu laboratoriju (se; ks, urin, šuk, hepatitis markere, HIV1/2).

BOSNA I HERCEGOVINA
SABOR LJEKARA BOSNE I HERCEGOVINE

(Zdravstvena ustanova)

Broj:

Datum:

Reg. broj:

**LJEKARSKO UVJERENJE
O ZDRAVSTVENOM STANJU**

Prezime, očevi ime i ime

Godina i mjesto rođenja

Mjesto stanovanja

Reg. broj lične karte izdane u

I. ANAMNEZA

Koje je bolesti prebolio (u djetinjstvu i odrastom dobu), kada?

Da li je pregledani ili neko od članova njegove porodice bolovao od tuberkuloze ili neke druge zarazne bolesti?

Da li je pretrpio nesreću na poslu, ili van posla, koju i kada?

Da li je pregledani ili neko od članova njegove porodice bolovao od živčanih oboljenja (padavica ili slično)?

Da li se osjeća sposobnim za određeni posao, ako ne - zbog čega?

Tačnost navedenih medicinskih podataka potvrđuje pregledano lice:

(Potpis)

II. NALAZI

Konstelacija: visina težina

Koža: (boja, promjena)

Glava i vrat:

Oči: vid na blizinu

Vid na daljinu

Raspoznavanje boja

Uši: sluh:

Zubi:

Ostali nalazi (ždrijela, tonzile, nosa, štitnjače)

Grudni koš:

Pluća:

Rò pluća:

Organi krvotoka (srce, krvi sudovi):

RR:

Abdominalni organi:

Ekstremiteti (hod, ravna stopala, varices, funkcija zglobova):

Deformacija kičme i grudnog koša:

Nervni sistem i psihičko stanje:

Funkcionalni testovi i ispitivanja:

III. LABORATORIJSKI NALAZ*

MOKRAC A	Proteini		Sach		Urobiq.		Sedimen.		
	I	II							
K R V	Se	Hgb	Eritrociti	Leukociti	NG	SEG.	FO	LY*	Mo

Ostali laboratorijski nalazi:

1. Dijagnoza:

2. Mišljenje o opštoj sposobnosti za određeni posao:

3. Mišljenje o radnoj sposobnosti za određeni posao:

U , dana god.

* Diferencijska krvna slika je potrebna, ako odnos između broja eritrocita i leukocita nije normalan.

M.P.

(Potpis odgovornog doktora medicine)

Serija "M" № 111139

Izdaje: Sabor ljekarstva Bosne i Hercegovine
D.D. "SVJETLOST-SARS", Sarajevo
Oznaka za narudžbu: 4/472 Izdanje: 2016.

OBRAZAC BROJ 2

Obrazac broj 1 "Ljekarsko uvjerenje o zdravstvenom stanju"

IZDANJE: 11.01.2016. | EDICIJA: 11.01.2016. | BROJ: 11.01.2016.

S LOĐA DASARIO

11

№ 111139 "M" broj

"nije imam slijedeći i slijediće slijed u obvezni smislu ako 'endeterior' ili 'elle' su u svakoj slijednjoj fazi." (

U ... saske ... bog ...

b) UVJERENJE O RADNOJ SPOSOBNOSTI

- Kod prijema radnika u radni odnos, pod općom radnom sposobnošću podrazumijeva se da radnik s punim radnim vremenom može da obavlja sve poslove za koje je kvalificiran prema stručnoj spremi koju je završio, odnosno poslove radnog mjesata za koje zaključuje ugovor o radu.

Prije izdavanja uvjerenja o radnoj sposobnosti neophodno je da radnik obavi prethodni pregled.

Potrebno je razlikovati prethodni pregled kod prvog zaposlenja radnika i prethodni pregled u toku radnog odnosa.

Prethodni pregled kod prvog zaposlenja

Ocjena radne sposobnosti prije zasnivanja radnog odnosa, a koja prethodi izdavanju uvjerenja o radnoj sposobnosti, zove se **prethodni pregled**. Zdravstvenim pregledom se utvrđuju opće psihofizičke sposobnosti za rad kao i specifične sposobnosti za određeni posao prije stupanja na rad.

Radnik je **sposoban za posao** ako su svi klinički parametri i funkcionalni nalazi u granicama normalnih vrijednosti. To znači da su njegove psihofizičke sposobnosti u skladu s radnim mjestom na koje se zapošljava.

Ako je radnik dobio ocjenu radne sposobnosti „**ograničeno sposoban**“, ljekar je u obavezi da napiše koje radne aktivnosti može, a koje ne može da obavlja.

Primjer: “Konkurs za prijem administrativnog tehničara”

Na prethodni pregled po ovom konkursu javlja se zbog prvog zaposlenja lice koje ima deformitet stopala. Njegova opća radna sposobnost glasi: „Psihički sposoban, fizički nije sposoban za poslove gdje se traži stajanje i hodanje pri radu“.

Specifična radna sposobnost ovog lica za posao administrativnog tehničara je: „Ograničeno sposoban za posao. Sposoban za posao administrativni tehničar. Nije sposoban za poslove gdje se traži stajanje i hodanje pri radu“.

Prethodni pregled u toku radnog odnosa

Prethodni pregled može se obavljati i u toku radnog odnosa ako radnik po ličnom zahtjevu (javljanje na konkurs unutar iste firme) ili po zahtjevu poslodavca počne obavljati posao drugog radnog mjesto.

Tada poslodavac, po čl. 56 Zakona o radu FBiH, može uputiti radnika na ljekarski pregled radi pribavljanja ocjene radne sposobnosti za novo traženo radno mjesto.

Primjer:

Električar koji je radio na očitanju brojila, tj. radnom mjestu bez rada na visini želi da putem raspisanog konkursa u firmi ili rasporedu poslodavca radi na poslu elektromontera s radom na visini.

Tada ga poslodavac upućuje na prethodni pregled (u toku radnog odnosa) za novo radno mjesto tj. elektromontera s radom na visini o čemu će se ljekar izjasniti na osnovu nalaza koji su predviđeni za radna mjesta na visini i s izvorima el. energije.

Ako su traženi nalazi u normalnim vrijednostima, tada će se donijeti sljedeća ocjena:

- Nalaz opće radne sposobnosti koji glasi: „Psihofizički sposoban za rad na visini.“
- Nalaz specifične radne sposobnosti koji glasi: „Sposoban za posao elektromontera i za rad na visini“.
-

Pojašnjenje uvjerenja o radnoj sposobnosti

Opšta radna sposobnost: psihofizička sposobnost

Specifična radna sposobnost (radna sposobnost za određeni posao): sposoban ili ograničeno sposoban.

Programer (boluje od šizofrenije)

- Opšta radna sposobnost: Psihički nesposoban, fizički sposoban.
- Specifična radna sposobnost: Nije sposoban za posao programera. Sposoban za posao s ograničenjem
Opšta radna sposobnost:

Slijepa ili slabovidna
osoba (telefonista)
(telefonista)

- Psihički sposoban
- Fizički nije sposoban za poslove gdje se traži dobar vid

Specifična radna sposobnost

- Ograničeno sposoban za posao
- Sposoban za posao telefoniste.
Nije sposoban za rad gdje se traži dobar vid

Opća radna sposobnost:

- Psihički sposoban
- Fizički nije sposobna za poslove gdje se traži dobar sluh (i verbalna komunikacija)

Gluha, nagluha ili
gluhonijema osoba
(šivač)
(šivač):

Specifična radna sposobnost

- Ograničeno sposoban za posao.
- Sposoban za posao krojača. Nije sposoban za rad gdje se traži dobar sluh (i verbalna komunikacija)

Osoba sa slabošću ili
oduzetošću donjih
ekstremiteta (računovođa)

Opća radna sposobnost:

- Psihički sposoban
- Fizički nije sposoban za poslove gdje se traži stajanje i hodanje pri radu

Specifična radna sposobnost:

- Ograničeno sposoban za posao
- Sposoban za posao računovođe.
Nije sposoban za poslove gdje se traži stajanje i hodanje pri radu

Nakon utvrđivanja činjenica ljekarskim uvjerenjem o zdravstvenom stanju, nadležna institucija izdaje ljekarsko uvjerenje o radnoj sposobnosti, što znači da izdavanju uvjerenja o radnoj sposobnosti uvijek prethodi izdavanje uvjerenja o zdravstvenom stanju.

U obrazac "Uvjerenje o radnoj sposobnosti" se upisuje opća radna sposobnost i specifična radna sposobnost za određeno radno mjesto, odnosno određeni posao.

Uvjerenje o radnoj sposobnosti sadrži sljedeće dijelove:

- I Opća radna sposobnost**
- II Radna sposobnost za određeni posao**
- III Napomena**

Svaki od ovih dijelova se popunjava u ovisnosti od utvrđenih činjenica o zdravstvenom stanju.

Postoje osiguranici koji imaju opću i radnu sposobnost za određeni posao ali njihova radna sposobnost je specifična.

Primjer "Specifične radne sposobnosti"

Ako se radnik služi ortopedskim pomagalima (npr: naočale, slušni aparat, proteza gornjih ili donjih ekstremiteta, i sl.) kod specifične radne sposobnosti mora se naglasiti da je radnik sposoban za posao uz nošenje ortopedskog pomagala.

Primjer:

Laborant s naočalama, tj. korekcijom vida ima opću radnu sposobnost: "psihički i fizički sposoban".

Njegova specifična radna sposobnost za posao laboranta glasi: "sposoban za laboranta uz korekciju vida".

U dijelu uvjerenja, koje je označeno "napomena", piše se ako je potrebno uraditi neki dodatni ili kontrolni pregled koji u datom momentu ne utiče na radnu sposobnost.

Primjer:

Radnik ima kontroliran visok krvni pritisak. Napomenom se preporučuje da se kontrolni internistički pregled mora obavljati redovno ako radnik radi na radnom mjestu s posebnim uvjetima rada kao što je npr. visina.

PRETHODNI I PERIODIČNI LJEKARSKI PREGLEDI

Prethodne i periodične ljekarske preglede mogu obavljati zdravstvene ustanove s organiziranoj službom medicine rada koja posjeduje i osigurava odgovarajuću opremu, prostorije i kadar, a sve u skladu s kantonalnim propisima o zdravstvenom osiguranju.

Zdravstvena ustanova koja izdaje ljekarska uvjerenja je u obavezi da sačuva kopiju ljekarskog uvjerenja o zdravstvenoj sposobnosti kao i da je arhivira u skladu s propisima o arhiviranju.

Ako se ljekarsko uvjerenje piše i u elektronskoj i pisanoj formi mora se u tim formama i sačuvati.

Svako uvjerenje mora imati datum i broj protokola pod kojim je upisano. Pisani oblik protokola mora biti ovjeren pečatom ljekara specijaliste medicine rada koji je obavio pregled.

U praksi se dešava da, nakon iscrpljivanja svih zakonskih mogućnosti vezanih za prijem radnika u radni odnos na neodređeno vrijeme, poslodavac zaposli neadekvatnog radnika po pitanju zdravstvene sposobnosti. Posebno se to odnosi na radnike sa psihičkim i zaraznim bolestima.

Psihičke bolesti mogu biti takvog karaktera da se ispoljavaju periodično i neplanirano, tako da se u ograničenim vremenskim periodima ne mogu prepoznati.

Najčešće se to odnosi na dijagnoze tipa: "povremeno dekompenzirana psihoza, epilepsija, povratni depresivni poremećaj, bipolarni poremećaj i sl." Kod ovih pacijenata, u većini slučajeva, inteligencija je očuvana, a oni na pregled ciljano dolaze u fazama stabilnih remisija (u fazi bez simptoma bolesti).

Kada bi ljekar koji obavlja prethodni pregled imao uvid u zdravstveni karton radnika kojem utvrđuje radnu sposobnost, imao bi uvid u ovakve dijagnoze i bez sumnje bi ispravno utvrdio stanje zdravstvene sposobnosti. Nažalost, u praksi obično to nije tako jer ne postoji zakonska obaveza predočavanja zdravstvenog kartona pri prethodnom pregledu.

Isto tako, zarazne i slične bolesti mogu ugroziti zdravlje drugih suradnika zaposlenih kod poslodavca kao i vanjskih suradnika, te osoba koje su u neposrednoj komunikaciji sa zaposlenicima odnosnog poslodavca.

U skladu sa Zakonom o zaštiti pacijenata u svim slučajevima treba biti jako oprezan kod donošenja ocjene npr. kod HIV pozitivnih pacijenata ili hepatitis B pozitivnih. To je posebno važno kada imamo ovaj podatak a zdravstveni radnik nije u obavezi da mu zbog prirode posla radi hepatitis markere i testiranje na HIV (npr. za posao službenika). U takvim slučajevima u napomeni uvjerenja o radnoj sposobnosti piše se dijagnoza s preporukom za kontrolni pregled infektologa.

Ove bolesti se od stane radnika mogu u cijelosti ili djelomično zatajiti prilikom izdavanja uvjerenja o zdravstvenoj sposobnosti za rad čak i u situacijama kada je ljekarsko uvjerenje izdato na osnovu pregleda radnika.

- **Uvjerenje o radnoj sposobnosti radnika bilo bi pouzdano isključivo ako bi njegovom izdavanju prethodio iscrpan pregled radnika. To bi u cijelosti poskupilo troškove izdavanja uvjerenja.**

Pouzdanost ovog uvjerenja bila bi veća ako bi ono bilo izdato na osnovu podataka iz zdravstvenog kartona koji vodi porodični ljekar radnika ili da postoji izvod iz medicinske dokumentacije dostavljen od strane porodičnog ljekara, ali samo u situacijama da je redovno praćeno zdravstveno stanje radnika.

BOSNA I HERCEGOVINA
SABOR LJEKARA BOSNE I HERCEGOVINE

(Zdravstvena ustanova)

Broj:

Datum:

Reg. broj:

UVJERENJE O RADNOJ SPOSOBNOSTI

Prezime, očeve ime i ime

Mjesto datum i godina rođenja

Mjesto stanovanja ulica i broj

Opština Reg. broj lične karte i mjesto izdavanja:

Nakon obavljenih pregleda i ispitivanja utvrđeno je objektivnim nalazima da je pregleđano lice:

I. OPŠTA RADNA SPOSOBNOST.....
.....
.....**II. RADNA SPOSOBNOST ZA ODREĐENI POSAO**.....
.....
.....
.....**III. NAPOMENA**.....
.....
.....
.....

M.P.

(Potpis ljekara)

Serija "S" № 122025

5. OBAVEZE RADNIKA I POSLODAVCA U ODNOSU NA ZDRAVSTVENO STANJE RADNIKA

- Poslodavci su obavezni da obrate pažnju da je ljekarsko uvjerenje o radnoj sposobnosti izdato u skladu s pravnom regulativom odnosno na osnovu temeljne analize zasnovane na pregledu i medicinskoj dokumentaciji radnika.

Okolnosti koje mogu i koje su mogle nastati uslijed neadekvatno izdatog ili nepotpuno utvrđene zdravstvene sposobnosti, ljekarskim uvjerenjem o zdravstvenoj sposobnosti za rad, dovode do sukoba interesa radnika i poslodavca.

Iz tog razloga veoma je česta pojava vođenja sudskih sporova. Najvećim dijelom radnici tuže poslodavce radi zaštite svojih prava, pogotovo u situacijama kada voljom poslodavca radniku zbog ponašanja koje je posljedica njegovog zdravstvenog stanja, prestane radni odnos.

Primjer:

Radnika koji su skloni upotrebi alkohola ili opojnim sredstvima, veoma lako prilikom prijema u radni odnos i nakon toga mogu prikriti stanja i bolesti izazvane konzumiranjem istih (ili upotreba opojnih sredstava).

Radnik koji je sklon alkoholizmu, po prirodi njegove bolesti i psihičkog stanja u koje sebe dovodi, učestalim konzumiranjem alkohola uzrokuje da ne obavlja poslove na koje će se rasporediti ili bude raspoređen, na način kako to zahtijevaju potrebe radnog mjesta.

Navedena stanja radnika dovode do toga da vremenom sve više kasni na posao, izostaje djelomično ili cijele radne dane, zanemaruje ili neblagovremeno obavlja poslove radnog mjesta na koje je raspoređen, odlazi na dugotrajna bolovanja koja se često retroaktivno pravdaju po nalazu neuropsihijatra.

Ovakvim ponašanjem radnik čini lakše i teže povrede radne obaveze, uslijed kojih poslodavac može otkazati ugovor o radu.

Po pravilu sudovi u Federaciji Bosne i Hercegovine u ovakvima situacijama presuđuju tako da poslodavca obavežu da radnika vrati u radni odnos od dana otkaza ugovora o radu, nadoknadi i isplati plaće koje nisu produkt njegovog rada, doprinose, te da isplate i druge vidove štete nastale uslijed otkazivanja ugovora o radu.

Ovakva postupanja poslodavca, radnika i sudova bila su omogućena uslijed nedostatka pravne regulative.

6. PRIMJENA ČLANA 56. ZAKONA O RADU

U praksi se dešava da radnik prilikom zaključivanja ugovora o radu priloži uvjerenje o zdravstvenoj i radnoj sposobnosti za obavljanje radnog mjeseta na koje se zapošljava ali nema namjeru obavijestiti poslodavca o stvarnom zdravstvenom stanju, zato što bi takvo obavještenje moglo ugroziti prijem u radni odnos.

Raniji nedostatak zakonskih propisa kojima nije bilo regulirano da poslodavac može pratiti zdravstveno stanje i u okviru istog radnu sposobnost radnika, zakonodavac je riješio odredbama člana 56. Zakona o radu.

Odredbe člana 56. Zakona o radu su potpuna novina u pravnoj regulativi koja se tiče radno pravnih odnosa poslodavca i radnika.

Ovom zakonskom odredbom poslodavcu je omogućeno da prilikom zasnivanja radnog odnosa s radnikom i tijekom trajanja ugovora o radu bude obaviješten o svim pitanjima vezanim za zdravstveno stanje radnika uopće i koji su u vezi s radnom okolinom i sa zahtjevima radnog mjeseta.

Prilikom zaključivanja ugovora o radu i tijekom trajanja radnog odnosa, radnik je dužan obavijestiti poslodavca o bolesti ili drugoj okolnosti koja ga onemogućava ili bitno ometa u izvršavanju obaveza iz ugovora o radu ili koja ugrožava život ili zdravlje lica s kojima radnik dolazi u dodir u izvršavanju ugovora o radu.

To znači da radnik ima obavezu obavijestiti poslodavca o njegovom zdravstvenom stanju i okolnostima iz člana 56. Zakona o radu, a poslodavac pravo da zatraži izjašnjenje radnika o tim činjenicama i to:

- prilikom zaključivanja ugovora o radu i
- tijekom trajanja radnog odnosa.

a) Izjava radnika u smislu člana 56. Zakona o radu prilikom zaključivanja radnog odnosa

- **Bez obzira na priloženi dokaz o zdravstvenoj i radnoj sposobnosti i na činjenice koje proizilaze iz istog, poslodavac ima mogućnost od radnika kojeg zapošjava zatraži izjavu iz koje će proizilaziti da u cijelosti potvrđuje činjenice o zdravstvenoj sposobnosti iz uvjerenja koje je priložio, te da nema drugih skrivenih oboljenja.**

b) Izjava radnika u smislu člana 56. Zakona o radu u toku trajanja radnog odnosa

Da bi poslodavac zaštitio sebe, radno okruženje i samog radnika, navedenu zakonsku odredbu može provesti i tijekom trajanja radnog odnosa tako da zatraži pismenu izjavu koja će svjedočiti o njegovom zdravstvenom stanju i okolnostima iz člana 56. Zakona o radu.

Izjava radnika data pod punom materijalnom i drugom odgovornošću s kojom u cijelosti prihvata činjenice iz uvjerenja o zdravstvenoj sposobnosti za rad tačnom i da nema skrivenih bolesti koje bi imale utjecaja na zasnivanje radnog odnosa, trebala bi biti sastavni dio dokumentacije koju radnik dostavlja prilikom prijema u radni odnos i po potrebi u toku trajanja radnog odnosa.

Izjava koju bi potpisao radnik prilikom stupanja u radni odnos, može se odnositi i na druge relevantne činjenice od utjecaja za zaključivanje ugovora o radu.

Neophodno je da izjava bude u pisanoj formi data pod punom materijalnom i drugom odgovornošću.

Ovom zakonskom odredbom poslodavcu je omogućeno da radnika koji je u radnom odnosu uputi na ljekarski pregled radi utvrđivanja zdravstvene sposobnosti za obavljanje određenih poslova, s tim što troškove takvog ljekarskog pregleda snosi poslodavac.

Autentično tumačenje odredaba člana 56. stav 2. Zakona o radu još uvijek nije dato, zbog čega se ova norma može tumačiti dvojako, tj. tako da poslodavac zatraži od radnika koji je u radnom odnosu obavljanje ljekarskog pregleda radi utvrđivanja njegovog zdravstvenog stanja putem pribavljanja uvjerenja o zdravstvenoj sposobnosti na isti način kao kod zasnivanja radnog odnosa, ili da poslodavac može od radnika zahtjevati ocjenu radne sposobnosti.

Radi pravilne primjene ovog člana Zakona, neophodno je zatražiti autentično tumačenje ili mišljenje od strane nadležnih institucija.

Poslodavcu ostaje mogućnost da putem internih akata, kao što je Pravilnik o radu, propiše način provođenja odredbe člana 56. stav 2. Zakona o radu, kao i odgovarajuće mjere u slučaju da radnik ne postupi po zahtjevu poslodavca kao i u situacijama davanja lažne izjave.

7. RADNA SPOSOBNOST U ODNOSU NA GODINE ŽIVOTA

Na osnovu pozitivnog zakonodavstva može se zaključiti da radna sposobnost radnika započinje s navršenih 15 godina života. Iz odredaba Zakona o radu proizilazi da se Ugovor o radu ne može zaključiti s osobom mlađom od 15 godina života, s tim da zapošljavanje lica od 15 do 18 godine života, između ostalog, mora biti popraćeno suglasnošću njegovog zakonskog zastupnika i uz uvjet da iz ljekarskog uvjerenja proizilazi da posjeduje opću zdravstvenu sposobnost za rad.

Trajanje ugovora o radu, prema Zakonu o radu i većini drugih pozitivnih zakonskih propisa koji reguliraju ovu oblast, ograničeno je na 65 godina života kada radniku prestaje radni odnos radi ostvarivanja prava na penziju.

Prema odredbama člana 94. Zakona o radu, Ugovor o radu prestaje između ostalog kada radnik:

- navrši 65 godina života i 20 godina staža osiguranja, ako se poslodavac i radnik drugačije ne dogovore, i
- danom dostavljanja pravosnažnog rješenja o priznavanju prava na invalidsku penziju zbog gubitka radne sposobnosti.

U skladu s članom 94. Zakona o radu, i odredbom člana 30. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju ("Službene novine Federacije BiH", broj:

29/98 do 55/12), propisano je da osiguranik, pored ostalih uvjeta, stječe pravo na penziju kada navrši 65 godina života.

Prema navedenim zakonskim propisima, a i uopće prema pravnoj praksi, radni vijek osobe u Federaciji traje do 65-te godine života.

Stoga, nameće se pitanje da li osoba s navršenih 65 godina života ima radnu sposobnost za obavljanje određenog posla, bez obzira na to što poslodavac ima mogućnost da se s radnikom dogovori da nastavi da radi i nakon 65 godine života.

S obzirom na to da zakonodavac propisuje mogućnost zapošljavanja ili nastavak rada radnika i nakon navršenih 65 godina života, smatra se neophodnim da se radnik i nakon što navrši 65 godina života uputi na ljekarski pregled radi utvrđivanja njegove radne sposobnosti odnosno zdravstvenog stanja za mogućnost obavljanja poslova na kojima će nastaviti raditi nakon što je navršio 65 godina život.

GLAVA II

II PRIVREMENA SPRIJEĆENOST ZA RAD (BOLOVANJE)

1. PRAĆENJE SVIH PROMJENA U ZDRAVSTVENOM STANJU U TOKU TRAJANJA RADNOG VIJEKA

U toku trajanja radnog odnosa zdravstvena sposobnost za rad i uopće zdravstvena sposobnost radnika se mijenja tako da radnici za vrijeme dok su nesposobni za rad mogu da opravdano neobavljuju radne obaveze.

Kada je radnik bolestan, ili kada je povrijeđen ima pravo da ne radi i za to vrijeme da mu se plati novčana naknada zbog spriječenosti za rad.

- Ova vrsta odsustva s rada naziva se „privremena spriječenost za rad“, ili „bolovanje“.

2. POSTUPAK ZA OTVARANJE BOLOVANJA

Da bi radnik ostvario pravo na bolovanje, potrebno je da doktor medicine primarne zdravstvene zaštite (porodični ljekar kod kojeg se liječi), nakon obavljenog medicinskog pregleda, predložene medicinske dokumentacije, potvrdi da nije u stanju da radi.

Ako radnik bolovanje ne otvorи по zakonskoj proceduri koja je za to propisana, odnosno ako od nadležnog ljekara retroaktivno zatraži otvaranje bolovanja, može sam sebe dovesti u situaciju da ne može pravdati dane izostanka s posla jer mu nadležni ljekar neće moći otvoriti bolovanje s danom od kada je zaista bio spriječen za rad, već od dana kada mu se obratio.

Ako radnik to ne učini, u ovisnosti od internih akata poslodavca može mu se izreći kazna za lakšu ili težu povredu radne obaveze.

Privremena spriječenost za rad regulirana je Zakonom o obaveznom zdravstvenom osiguranju², Zakonom o radu i drugim propisima koji reguliraju ovu oblast.

O privremenoj spriječenosti za rad, radnik je dužan što je moguće prije obavijestiti poslodavca, a najkasnije u roku od 3 dana dužan je dostaviti ljekarsku potvrdu o privremenoj spriječenosti za rad (bolovanju) koju mu je izdao ovlašteni doktor. Samo tako radnik može ostvariti plaćeno odsustvo s posla (bolovanje).

- **Radnik ne bi imao pravo na naknadu za bolest i povredu ako se sam onesposobio, ako se ne javi poslodavcu u roku od 3 dana od dana spriječenosti ili ako namjerno sprječava ozdravljenje ili osposobljavanje za rad.**

Bolovanje (Pojam)

- **Privremena spriječenost za rad zbog bolesti, povrede ili drugih okolnosti regulirana je Pravilnikom o postupku i kriterijima za utvrđivanje privremene spriječenosti za rad, zbog bolesti, povrede ili drugih okolnosti.**

Ovim pravilnikom uređen je način, postupak i dijagnostički i drugi kriteriji za utvrđivanje privremene spriječenosti za rad osiguranika, zbog bolesti, povrede, njege, oboljelog člana porodice ili drugih okolnosti, rokovi trajanja privremene spriječenosti za rad, vršenje nadzora u vezi privremene spriječenosti za rad, kao i druga pitanja u vezi s privremenom spriječenosti za rad.

- **Pod privremenom spriječenosti za rad**, podrazumijeva se odsustvovanje s posla radnika, zbog određenih pojava vezanih za njegovo zdravstveno stanje ili člana njegove porodice, bolesti, povrede, nesreće na poslu, težeg urođenog degenerativnog stanja i oboljenja djece.
- **Pravo na privremenu spriječenost za rad ostvaruju zaposleni osiguranici.**

² Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“, broj: 30/97, 7/02, 70/08, 48/11) i Pravilnikom o postupku i kriterijima za utvrđivanje privremene spriječenosti za rad, zbog bolesti, povrede ili drugih okolnosti („Službene novine Federacije BiH“, broj: 66/12).

Privremenu spriječenost za rad utvrđuje izabrani doktor medicine - doktor porodične medicine u zdravstvenoj ustanovi primarne zdravstvene zaštite, odnosno u privatnoj praksi s kojim nadležni kantonalni Zavod zdravstvenog osiguranja ima zaključen ugovor o pružanju zdravstvene zaštite iz obaveznog zdravstvenog osiguranja, kao i prvostupanska i drugostupanska ljekarska komisija.

- **Neophodno je da se privremena spriječenost za rad evidentira u kartonu osiguranika.**

U zdravstveni karton upisuje se opravdanost da je radnik spriječen da obavlja radne zadatke zbog promjena u zdravstvenom stanju.

Privremena spriječenost za rad utvrđuje se prema dijagnostičkim kriterijima za ocjenu privremene spriječenosti za rad kao i rokovima najduljeg trajanja privremene spriječenosti za rad.

Privremena spriječenost za rad utvrđuje se: anamnezom, radnom anamnezom, pregledom osiguranika, uvidom u medicinsku i uvidom u drugu dokumentaciju.

3. VRSTE PRIVREMENE SPRIJEČENOSTI ZA RAD

PRIVREMENA SPRIJEČENOST ZA RAD (APSENTIZAM) MOŽE BITI

a) Apsolutna spriječenost za rad

Apsolutna spriječenost za rad nastaje zbog akutne bolesti ili povrede i predstavlja nesposobnost za bilo koji rad bez obzira na spol, dob i zanimanje i ona je potpuna i opća.

Apsolutna spriječenost za rad je integralni dio liječenja i medicinske rehabilitacije u akutnoj fazi bolesti. U ovom slučaju lako je odlučiti o postojanju privremene radne nesposobnosti. Teško je u doba rekovalessencije odlučiti da li je oporavak potpun jer se tada odlučuje o prestanku privremene radne sposobnosti.

b) Relativna spriječenost za rad

Relativna spriječenost za rad nastaje kada se završi akutno oboljenje ili kada ono prođe u kronično i kada radnik može obavljati pojedine vrste poslova dok druge ne može. Znači, u fazi relativne spriječenosti za rad mora se voditi računa o radnom mjestu hendikepiranog radnika.

PRIVREMENA SPRIJEČENOSTI ZA RAD U ODNOSU NA TRAJANJE

- Zakonodavac propisuje različite uvjete za ostvarivanje prava po osnovu privremene spriječenosti za rad u odnosu na trajanje bolovanja, tako da treba razlikovati bolovanje do 42 dana i nakon 42 dan.

Privremenu spriječenost za rad do 42 dana

Izabrani doktor, nakon pregleda osiguranika utvrđuje bolovanje od dana javljanja osiguranika najduže u trajanju do 42 dana, pod uvjetom da zdravstveno stanje to zahtjeva i da je ljekar isto verificirao određenim pretragama.

- Dokaz da se radnik nalazi na bolovanju nadležni doktor izdaje na obrascu „Izvještaj o privremenoj spriječenosti za rad“ (obrazac br. 3).

PRIRUČNIK

Obveznik doprinosi.....	Zdravstvena ustanova.....
Rb.	Ambulanta
Djel.	Doktor medicine
Prezime i Ime :	Broj zdravstvenog kartona
Jedinstven broj gr.	Pol m z
Adresa stana.....	Mjesto i datum izdavanja.....

IZVJEŠTAJ O PRIVREMENOJ SPRJEĆENOSTI ZA RAD

1.a. Šifre uzroka bolesti

01.Bolest	02.Povreda na radu	03.Profesionalna bolest	04.Povreda van radu	05.Bolest i komplikacija trud. i porođaja	06.Invalidnost	Spajani uzrok povrede
07.Izložnja	08.Pratnja	09.Transplantacija	10.Njega člana porodice	0	12.Davalac izvi	Bolest ili povreda je proizrođena bez lice ne da.

1.b. Podaci o korisniku njegi i pratištu

Prezime i Ime	Stroševi.....	Pol m z	Datum rođenja.....
---------------------	---------------	---------	--------------------

1.b. Podaci o bolesti

Šifra uzroka bolesti	potetna	završna	Konvalescent	Uputen na ljekarsku komisiju ne da
Šifra ICD-10	Uputen na invalidsku komisiju ne da
Datum početka bolesti	produžen do	posljednji	Recidiv ne da
Bolest za obračun naknade plaće	od	do	1. do 42 dana 2. preko 42 dana	Povreda u prometu ne da
Bolničko liječenje	od	do

Popis i faksimil doktora medicine

Mjesto i datum M.P.

2. Obračun naknade plaće osiguraniku (popunjivo postupno)

Šifra uzroka	Osnovica za naknadu plaće (u %)	Bolest za obračun naknade plaće		Broj sati	Iznos naknade	
		od	do		po satu	ukupno
Ukupno KM						

Slovima
KM.....

Potpis zapostnika.....

Datum / / 200.... godine Za poslodavca

M.P.

3. Kontrola obračuna u Zarodu

Poslovnička	MP	Kontrolor:
Mjesto i datum

Obrazac br.3

Privremena spriječenost za rad preko 42 dana

- Privremenu spriječenost za rad preko 42 dana utvrđuje Prvostupanska ljekarska komisija imenovana od strane direktora zdravstvene ustanove primarne zdravstvene zaštite, odnosno medicine rada, s kojom nadležni kantonalni Zavod zdravstvenog osiguranja ima zaključen ugovor o osiguranju zdravstvene zaštite iz obaveznog zdravstvenog osiguranja.

Izabrani doktor, nakon pregleda osiguranika utvrđuje bolovanje od dana javljanja osiguranika u trajanju do 42 dana.

Nakon što je radnik bio 42 dana na bolovanju zbog bolesti ili povrede, ako ljekar primarne zdravstvene zaštite na osnovu zdravstvenog stanja radnika i medicinske dokumentacije ocjeni da je liječenje i ispitivanje potrebno nastaviti i u narednom periodu, tada upućuje radnika na Prvostupansku ljekarsku komisiju.

- Upućivanje radnika na Prvostupansku ljekarsku komisiju vrši se na obrascu "Uputa prvostupanskoj ljekarskoj komisiji" (obrazac broj 4a) kojeg popunjava izabrani doktor.

c) Porođajno odsustvo

Prava radnika po osnovu trudnoće, porođaja i njege djeteta zakonodavac je riješio na drugačiji način od onog opisanog pod tačkom a) i b) tačke 3. ovog poglavlja.

- Za vrijeme trudnoće porođaja i njege djeteta žena ima pravo na porođajno odsustvo u trajanju od jedne godine neprekidno.

Na osnovu nalaza ovlaštenog ljekara može da otpočne porođajno odsustvo 28 dana prije očekivanog datuma porođaja.

Žena ima pravo na kraće porođajno odsustvo, ali ne kraće od 42 dana. Za vrijeme za koje je žena na porođajnom odsustvu ima pravo na naknadu plaće u skladu sa Zakonom o radu, Kolektivnim ugovorom, posebnim kantonalnim zakonima i drugim propisima koji reguliraju ovu oblast i Pravilnikom poslodavca.

(naziv ugovorne zdravstvene
ustanove/privatne prakse)

(izabrani doktor)

UPUTA
PRVOSTEPENOJ LJEKARSKOJ KOMISIJI

Osiguranik.....po zanimanju.....
 zaposlen kod obveznika doprinosu.....osiguran u
 zavodu zdravstvenog osiguranja.....
 Privremeno je nesposoban za rad od godine sa dijagnozom:.....

Imenovani-a....., 2 0 godine navršava dana
 neprekidne nesposobnosti za rad od posljednjeg ljekarskog pregleda izvršenog 2 0 godine.
 Imenovani-a se upućuje na komisjski pregled radi davanja ocjene dalje sposobnosti nakon 42 dana,
 predložene od izabranog doktora.

Izabrani doktor:

M.P.

(faksimil i potpis)

NALAZ, OCJENA I MIŠLJENJE
PRVOSTEPENE LJEKARSKE KOMISIJE

Na osnovu člana 8. Pravilnika o postupku i kriterijima za utvrđivanje privremene sprječenosti za rad zbog bolesti,
 povrede ili drugih okolnosti („Službene novine FBiH“, broj ____/12) je pregledala 2 0 godine.
 osiguranika te je na osnovu izvršenog pregleda i uvida u medicinsku dokumentaciju donijela ocjenu, da je imenovani:

1. sposoban za rad
2. nesposoban za rad zbog bolesti /povrede
3. nesposoban za rad zbog njege člana porodice

Prvi dan sprječenosti za rad zbog bolesti Dg:

Od 2 0 godine do 2 0 godine.

Članovi prvostepene ljekarske komisije:

1.
(faksimil i potpis)
2.
(faksimil i potpis)
3.
(faksimil i potpis)

POUKA O PRAVNOM LIJEKU:

Na osnovu čl. 18. i 19. Pravilnika o postupku i kriterijima za utvrđivanje privremene sprječenosti za rad zbog bolesti, povrede ili drugih okolnosti, osiguranik, pravno odnosno fizičko lice kod koga je osiguranik zaposlen, odnosno kontrolor nadležnog kantonalnog zavoda zdravstvenog osiguranja imaju pravo podnijeti prigovor na nalaz, ocjenu i mišljenje prvostepene ljekarske komisije u roku 48 sati od saznanja nalaza i ocjene i mišljenje prvostepene komisije.

Obrazac br. 4 (a i b)

Prvostupanska ljekarska komisija

Prvostupansku ljekarsku komisiju čine tri ljekara specijalista s dugogodišnjim radnim iskustvom (poželjno je da je jedan član specijalista medicine rada). To su ljekari specijalisti iz Kantonalnog Zavoda za medicinu rada ili ljekari specijalisti iz Domova zdravlja. Za rad Prvostupanske ljekarske komisije odgovoran je direktor medicinske ustanove koja je imenovala članove ljekarskog tima.

Nadležnost Prvostupanske ljekarske komisije je produženje bolovanja nakon 42 dana. Prvostupanska ljekarska komisija detaljno sagledava zdravstvenu problematiku, upućuje to jeste usmjerava dalji tok liječenja u cilju što brže i efikasnije dijagnostičke procedure i liječenja, kako bi se potvrđile ili negirale eventualne komplikacije bolesti ili povrede, te što prije uspostavila puna radna sposobnost.

Ako se u tome uspije, a što zavisi od vrste i prirode bolesti ili povrede, Prvostupanska ljekarska komisija upućuje radnika na njegovo radno mjesto kao sposobnog za obavljanje poslova i radnih zadataka njegovog radnog mjesta. Time se bolovanje zaključuje.

Ukoliko je radnik na bolovanju preko 60 dana, a Prvostupanska ljekarska komisija ima određene različite stavove i dileme u ocjeni bolovanja, ista ima mogućnost da zatraži konzilijarno mišljenje odgovarajućeg konzilia kliničkih ljekara i da dalje postupa po tom mišljenju.

Ako privremena spriječenost za rad ili **bolovanje traje neprekidno 12 mjeseci**, ili traje s prekidima ukupno 12 mjeseci u toku 2 kalendarske godine po istoj dijagnozi, Prvostupanska ljekarska komisija upućuje takvog radnika na ocjenu radne sposobnosti u Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja.

Upućivanje na ocjenu radne sposobnosti na Institut trebao bi da učini ordinirajući ljekar, ali u velikom broju slučajeva to čini Prvostupanska ljekarska komisija jer posjeduje bolji uvid u dužinu bolovanja. Institut je dužan u roku od 60 dana izvršiti ocjenu radne sposobnosti, a za to vrijeme radnik je na bolovanju sve dok ne dobije pravosnažno rješenje o ocjeni radne sposobnosti od Federalnog zavoda penzijskog i invalidskog osiguranja.

Ukoliko rješenje glasi da “**Invalidnost ne postoji**” tada se bolovanje zaključuje i radnik upućuje na posao jer je ocijenjeno da je sposoban za rad.

Ako je rješenje “**Druga kategorija invalidnosti**” tada Prvostupanska ljekarska komisija produžava bolovanje za još 15 dana kako bi se eventualno radnik rasporedio na drugo odgovarajuće radno mjesto.

Kada je rješenje “**Prva kategorija invalidnosti**”, Prvostupanska ljekarska komisija konstatiše da je neophodno postupiti po rješenju FZ PIO/MIO.

Na svaku od ovih ocjena radne sposobnosti Instituta, radnik može uložiti žalbu drugostupanjskom organu vještačenja Instituta u roku od 15 dana od prijema rješenja.

Na rješenje o ocjeni radne sposobnosti radnika žalbu može uložiti i poslodavac u istom zakonskom roku i prema istoj Drugostupanjskoj komisiji Instituta.

- **Bilo da se radi o ocjeni radne sposobnosti u Prvostupanskoj ili Drugostupanjskoj ljekarskoj komisiji Instituta, na dan zakazane ocjene radne sposobnosti radnika, poslodavac bi obavezno trebao poslati svoje ovlašteno lice:** pravnika, socijalnog radnika, inženjera zaštite na radu ili drugo ovlašteno lice, koje će u razgovoru s ljekarskim timom Instituta iznijeti stanje u radnoj organizaciji i stav iste po pitanju ocjene njihovog radnika.

Prvostupanska ljekarska komisija ne čeka uvijek 12 mjeseci da bi radnika uputila na ocjenu radne sposobnosti u Institut, što također zavisi od vrste i prirode bolesti ili povrede, i od eventualnih trajnih komplikacija, kao i od zahtjeva njegovog radnog mjesta.

- **Ako poslodavac izrazi sumnju u opravdanost bolovanja radnika,** može zahtjevom pokrenuti postupak utvrđivanja opravdanosti bolovanja kod nadležnog Kantonalnog zavoda za zdravstveno osiguranje.

Nadležni Kantonalni zavod za zdravstveno osiguranje po zahtjevu poslodavca obavezan je provesti postupak za utvrđivanje činjenice opravdanosti bolovanja.

Pored poslodavca ovaj postupak može pokrenuti samoinicijativno nadležni Kantonalni zavod za zdravstveno osiguranje.

Prvostupanska ljekarska komisija donosi "Nalaz, ocjenu i mišljenje" (obrazac broj 4 b).

Drugostupanska ljekarska komisija

Radnici koji su nezadovoljni ocjenom Prvostupanske ljekarske komisije imaju pravo i mogućnost žalbe na tu ocjenu kod Drugostupanske ljekarske komisije u roku od 48 sati. Nalaz koji daje Drugostupanska ljekarska komisija je konačan. Ova komisija izdaje rješenje jedino u slučaju ako je radnik nezadovoljan i ovom ocjenom, te izrazi potrebu za podizanjem upravnog postupka.

Drugostupansku ljekarsku komisiju imenuje Upravni odbor kantonalnog Zavoda zdravstvenog osiguranja.

Po žalbi radnika na nalaz Prvostupanske ljekarske komisije, Drugostupanska ljekarska komisija na propisanom obrascu, izdaje "Nalaz, mišljenje i ocjenu" (obrazac br. 5).

ZAVOD ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA

Na osnovu člana 20. Pravilnika o postupku i kriterijima za utvrđivanje privremene sprječenosti za rad zbog bolesti, povrede ili drugih okolnosti („Službene novine FBiH“, broj ____/12), po prigovoru....., a u vezi privremene sprječenosti za rad osiguranika....., zaposlen kod obveznika doprinosu po nalazu, mišljenju i ocjeni izabranog doktora, odnosno prvostepene ljekarske komisije, DRUGOSTEPENA LJEKARSKA KOMISIJA d a j e,

NALAZ, MIŠLJENJE I OCJENA

1. Podaci o bolovanju:

Nalaz, ocjena i mišljenje izabranog doktora/Prvostepene ljekarske komisije od | | | | 2 | 0 | | osiguraniku je

a) utvrđena privremena sprječenost za rad od | | | | 2 | 0 | | god., do | | | | 2 | 0 | | god.

Dg:.....,

Šifra:.....,

b) sposoban za rad od | | | | 2 | 0 | | god.

2. Nalaz, mišljenje i ocjena::

Napomena: Ovaj nalaz, mišljenje i ocjenu dostaviti izabranom doktoru na nadležno postupanje.

Članovi drugostepene ljekarske komisije:

1.
(faksimil i potpis)

M.P.
2.
(faksimil i potpis)

| | | | 2 | 0 | | god.
3.
(faksimil i potpis)

POUKA O PRAVNUM LIJEKU:

Nalaz, mišljenje i ocjena drugostepene ljekarske komisije su konačni i protiv istih nije dostavljena žalba.

Zbog zaštite prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja, podnosioc prigovora, može tražiti od kantonalnog zavoda zdravstvenog osiguranja izdavanje rješenja koje je konačno u upravnom postupku i protiv kojeg se može pokrenuti upravni spor.

Obrazac broj 5

Postupanje radnika prema poslodavcu u slučaju bolovanja

- **Bolovanje se ne može retroaktivno pravdati. Radnik koji je na bolovanju do 42 dana i lijeći se u bolničkim uvjetima, u obavezi je javiti se ordinirajućem ljekaru u roku od tri dana po otpustu iz bolnice ili Prvostupanjskoj ljekarskoj komisiji ako je na bolovanju dužem od 42 dana. U slučaju zakašnjenja samo ako je isto opravdano i ako radnik ima mjerodavnu medicinsku dokumentaciju i otpusno pismo iz bolnice za taj period, bolovanje se može pravdati.**

Ako je radnik bio na bolovanju i isto je zaključeno, a odmah sutradan ponovo je otvoreno bolovanje, ordinirajući ljekar je dužan odmah uputiti radnika na Prvostupansku ljekarsku komisiju koja će ocijeniti da li je ponovno otvaranje bolovanja opravdano ili nije.

Ginekološka oboljenja

Novi Federalni propisi o bolovanju sadrže izmjenu kod pitanja bolovanja zbog ginekoloških oboljenja gdje je ordinirajući ljekar u obavezi da svako bolovanje zbog ginekološkog oboljenja uputi na Prvostupansku ljekarsku komisiju nakon 42 dana bolovanja. Ovo je značajno s aspekta poslodavaca koji upošljavaju dominantno žensku radnu snagu (tekstilna, kožarska, farmaceutska i druge industrije) obzirom da je ranije bila česta zloupotreba ove vrste bolovanja.

4. NOVČANA NAKNADA ZBOG PRIVREMENE SPRIJEĆENOSTI ZA RAD

- **Novčana naknada zbog bolovanja pripada radniku samo za dane, za koje bi mu pripadala plaća ili naknada plaće po propisima o radnim odnosima.**

Naknada plaće pripada od prvog dana spriječenosti za rad pa dok ta spriječenost traje.

- Novčanu naknadu za bolovanje isplaćuje poslodavac za prvi 42 dana odsutnosti s posla zbog bolesti, dok se za isplaćivanje naknade duže od 42 dana može refundirati od relevantnog fonda zdravstvenog osiguranja.

- Novčana naknada za bolovanje do 42 dana u skladu sa zakonskim propisima i Općim kolektivnim ugovorom iznosi najmanje 80% plaće koju je osiguranik ostvarivao prije nastupanja bolovanja, a pobliže se uređuje Pravilnikom o radu i drugim aktima poslodavca.

Poslodavac za bolovanje duže od 42 dana također isplaćuje isti minimalni iznos naknade koji refundira od Kantonalnog zavoda za zdravstveno osiguranje s tim da se od ovog Zavoda nikad ne može refundirati za cjelokupne iznose naknade plaće ako radniku isplaćuje veći iznos u skladu sa svojim propisima. Zato što Kantonalni zavodi za bolovanje duže od 42 dana isplaćuju iznos od 80% od prosječne neto plaće ostvarene u FBiH.

Visina iznosa novčane naknade za bolovanje koje pada na teret kantonalnih zavoda za zdravstveno osiguranje utvrđuje se posebnim propisima ovih institucija.

5. PRAVA RADNIKA NAKON PRESTANKA PRIVREMENE SPRIJEĆENOSTI ZA RAD

Spriječenosti za rad

Ako nakon prestanka privremene spriječenosti za rad dužem od 6 mjeseci poslodavac nije u mogućnosti radnika vratiti na poslove na kojima je radio ili na druge odgovarajuće poslove poslodavac može radnika rasporeediti na druge poslove prema njegovoj stručnoj spremi i radnim sposobnostima.

6. NADZOR I KONTROLA BOLOVANJA

Nadzor nad radom izabranog doktora odnosno Ljekarske komisije.

- Radi zaštite prava kako radnika tako i poslodavca zakonodavac je propisao da se nad radom izabranog doktora medicine odnosno Ljekarskih komisija vrši nadzor.

Nadzor nad radom izabranog doktora odnosno Ljekarskih komisija u pogledu izdavanja nalaza i ocjene o privremenoj spriječenosti za rad vrši direktor ugovorne zdravstvene ustanove odnosno odgovorni doktor uprave privatne

prakse, kontrolori nadležnog kantonalnog zavoda zdravstvenog osiguranja kao i stručna tijela koja odredi upravni odbor zdravstvene ustanove.

- **Kantonalni zavodi za zdravstveno osiguranje po pravilu, organizirani su tako da kontrolu bolovanja bez obzira da li se radi o bolovanju do 42 ili preko 42 dana vrše putem ovlaštenih zaposlenika - kontrolora Zavoda.**

Kontrolu vrše samoinicijativno ili po zahtjevu poslodavca.

- **Dakle poslodavcu je omogućeno ako izrazi sumnju u opravdanost bolovanja da se obrati zahtjevom Kantonalnom Zavodu zdravstvenog osiguranja radi kontrole i provjere opravdanosti bolovanja.**

Nakon obraćanja poslodavca Zavodu nadležni kontrolor Zavoda za zdravstveno osiguranje utvrđuje činjenično stanje i odlučuje o opravdanosti privremene spriječenosti za rad.

7. PRAVILNIKOM O POSTUPKU I KRITERIJIMA ZA UTVRĐIVANJE PRIVREMENE SPRIJEČENOSTI ZA RAD ZBOG BOLESTI, POVREDE ILI DRUGIH OKOLNOSTI OBJAVLJENI SU SLJEDEĆI OBRASCI

- a) Izvještaj o privremenoj spriječenosti za rad (izdaje ordinirajući ljekar primarne zaštite i na osnovu istog radnik pravda izostanak s posla);
- b) Uputa Prvostupanjskoj ljekarskoj komisiji (izdaje ordinirajući ljekar primarne zdravstvene zaštite) i
- c) Nalaz, mišljenje i ocjena prvostupanske i drugostupanske ljekarske komisije (izdaje prvostupanska i drugostupanska ljekarska komisija za produženje bolovanja).

Navedeni obrasci su prikazani u ovom Priručniku pod brojevima 3., 4. a), i b) i 5.

Primjer zloupotrebe bolovanja od strane radnika:

Česta je pojava da radnici u vrijeme poljoprivrednih radova izostaju s posla. Izostanak pravduju na način što otvore bolovanje zbog spriječenosti za rad, iako su potpuno zdravi i radno sposobni. Ovo bolovanje po pravilu traje do završetka većine poljoprivrednih radova.

Poslodavac neposredno ili putem drugih lica utvrdi da radnik koji je zaposlen kod njega i koji je otvorio bolovanje, a u vrijeme bolovanja obavlja poljoprivredne rade. Očito je da je u ovoj situaciji radnik stavio u zabludu poslodavca, a vrlo često i ljekara primarne zdravstvene zaštite koji mu je dozvolio da bude na bolovanju.

Dakle, radnik koji je zdrav, a koji u vrijeme bolovanja obavlja neke druge rade na neki način je prevario i poslodavca i ljekara primarne zaštite.

Kod ovakvih situacija očito je da poslodavac trpi, zato što se na njegov teret isplaćuje naknada za bolovanje radniku koji u isto vrijeme obavlja posao i bude plaćen putem novčane naknade ili na drugi način.

U praksi se dešava da poslodavac koji utvrdi da je radnik neosnovano otvorio bolovanje, provede disciplinski ili drugi postupak i izrekne mu mjeru zbog teže povrede radne obaveze tako da mu prestaje radni odnos.

Sudovi u ovakvim slučajevima donose presude kojim poništavaju akte poslodavca o prestanku ugovora o radu donesenog u slučaju neosnovanog bolovanja i radnika vraćaju na posao.

Radnik koji u ovim situacijama bude vraćen na posao i po pravilu mu bude sudskom odlukom presuđena svaka vrsta štete koju je zatražio, stavlja poslodavca u nezavidan položaj.

Da bi se poslodavcima omogućilo da uspiju u sudskom postupku, te pravilno vode postupak koji će biti takvog karaktera da u cijelosti dokažu da je radnik neosnovano koristio bolovanje potrebno je postupiti na sljedeći način.

U suradnji s doktorom primarne zdravstvene zaštite, poslodavac je dužan kao dokazni materijal pribaviti svu medicinsku dokumentaciju koja se odnosi na zdravstveno stanje radnika po osnovu koje je dobio doznake za bolovanje, te uz druge prikupljene dokaze, nedvosmisленo utvrditi da li je radnik neosnovano izostao s posla u period korištenja bolovanja.

- Da bi poslodavac na zakonit način postupio prema radniku i uspio u eventualnom sudskom sporu, najispravniji put je da se zahtjevom obrati nadležnom Kantonalnom zavodu za zdravstveno osiguranje radi provođenja postupka utvrđivanja opravdanosti bolovanja (bez obzira da li se radi o bolovanju do 42 ili nakon 42 dana).

Samo na način kada poslodavac ospori akt doktora primarne medicine odnosno onoga doktora koji je ocijenio "da postoje uvjeti za otvaranje bolovanja" i izdao mu akt kojim dokazuje da je nesposoban za rad i dokaže da zdravstveno stanje radnika za rad u vrijeme kada je bio na bolovanju nije takvog karaktera da mu je trebalo otvoriti bolovanje, poslodavac može uspjeti u sporu.

Međutim, jasno je i poslodavcima, a i radnicima da se ovakve situacije teško dokazuju zbog čega je neophodno uputiti ljekare nadležne za otvaranje bolovanja, upozoriti ili na drugi način uputiti da akt o otvaranju bolovanja zbog spriječenosti za rad radnika izdaju na osnovu stvarno utvrđenog zdravstvenog stanja radnika.

GLAVA III

III INSTITUT ZA MEDICINSKO VJEŠTAČENJE ZDRAVSTVENOG STANJA

Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja osnovan je Zakonom o osnivanju Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja³ zbog potrebe da na teritoriji Federacije BiH egzistira jedan poseban institut koji će se stručno baviti vještačnjima zdravstvenog stanja.

Po navedenom Zakonu utvrđeno je da se pod medicinskim vještačenjem smatra vještačenje kojim se ocjenjuje definitivno stanje organizma radi ostvarivanja prava u skladu sa Zakonom.

Medicinsko vještačenje Institut obavlja u oblasti:

- penzijskog i invalidskog osiguranja,
- socijalne zaštite, dječje invalidske zaštite,
- zaštite civilnih žrtava rata,
- braniteljsko-invalidske zaštite.

Ovaj Institut obavlja medicinsko vještačenje i za druge oblasti po zahtjevu suda, drugih pravnih i fizičkih lica, kao i druge poslove medicinskog vještačenja u skladu sa zakonom.

1. NALAZ, OCJENA I MIŠLJENJE (NOM)

Nakon izvršene ocjene, Institut donosi **“nalaz, ocjenu i mišljenje medicinskog vještačenja”** i isto dostavlja tražiocima vještačenja, izuzev kada je korisnik fizička osoba.

Priprema za donošenje pravilnog NOM podrazumijeva postavljanje tačne dijagnoze. Na osnovu dijagnoze, odnosno utvrđenog zdravstvenog stanja, ocjenjuju se psihofizičke sposobnosti osiguranika u odnosu na zahtjeve radnog mjeseta i radne okoline koji su prethodno analizirani suvremenim ergonomskim pristupom.

³ Zakon o osnivanju Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja (“Službene novine FBiH”, broj: 70/07) i Pravilnik o kriterijima i postupku medicinskog vještačenja zdravstvenog stanja (“Sl.novine FBiH”, broj: 6/10).

U ovoj fazi ocjene radne sposobnosti posebno dolazi do izražaja važnost pravilno popunjenoj obrasca Z2 ili P3 koji govore za koje će se poslove i radne zadatke vršiti ocjena radne sposobnosti osiguranika – radnika.

Ovakva priprema prije ocjene radne sposobnosti omogućava da se kroz pravilan NOM zaštiti radni, ekonomski i društveni položaj radnika ali i poslodavca. Centralno mjesto u invalidskom osiguranju pripada nalazu, ocjeni i mišljenju o radnoj sposobnosti i invalidnosti. Na osnovu nalaza, ocjene i mišljenja o radnoj sposobnosti i invalidnosti uopće, stječe se, mijenja ili gubi svako pravo iz invalidskog osiguranja.

Od ocjenjivača se traži da podaci u svakoj od tri osnovne komponente nalaza, ocjene i mišljenja, budu jasni, razumljivi, međusobno kongruentni, te doneseni uz poštovanje medico-legalne definicije invalidnosti i drugih definicija iz invalidskog osiguranja. Samo tako izведен nalaz, ocjena i mišljenje je meritoran dokument za donošenje rješenja o pravima osiguranika.

a) Nalaz

Nalaz se sastoji od detaljne anamneze, osnovne medicinske dokumentacije relevantne za ocjenu radne sposobnosti i pregleda radnika – osiguranika.. Obavezni sastavni dio nalaza čini “status presens” ili sadašnje stanje bolesnika, kojeg utvrđuje ocjenjivač.

Status praesens je neophodan kako bi sam ocjenjivač objektivizirao anamnestičke podatke te kliničkim pregledom eventualno otkrio postojanje objektivnih znakova bolesti koje osiguranik nije naveo bilo iz neznanja za postojanje iste ili u namjeri da iste sakrije pred ocjenjivačem.

Prilikom pregleda veoma često se otkriju nova činjenična stanja o zdravstvenom stanju osiguranika nakon čega slijedi pravilno upućivanje na daljnje rasvjetljavanje novootkrivene bolesti, sve do postavljanja konačne dijagnoze, koja će biti objektivizirana relevantnim dijagnostičkim procedurama.

Status praesens je neophodan zbog toga što se članovi stručnog organa vještačenja moraju uvjeriti da osiguranik kojeg pregledaju zaista boluje od bolesti koje su navedene u medicinskoj dokumentaciji.

Važno mjesto u nalazu zauzima dijagnoza s kodom Desete revizije

međunarodne klasifikacije bolesti, povreda i uzroka smrti (X MKB). Nalaz može imati jednu ili više dijagnoza. Redoslijed dijagnoze u nalazu u potpunosti zavisi od utjecaja bolesti ili povrede na nastanak invalidnosti.

Stručnost ocjenjivača ispoljava se kroz kvalitetu NOM u kojem je osnovni postulat stručna istina koja osigurava pravičan odnos kako prema radniku, tako i prema penzionom osiguranju i poslodavcu. Ocjenjivač radne sposobnosti mora imati stručne kvalitete kojima će zadovoljiti osnovne uvjete za pravilno formuliranje nalaza u kojem se obrazlaže zdravstveno stanje osiguranika. Sadržaj nalaza treba biti jezgrovit i ciljan, izražen kroz formu koja je jednostavna za interpretaciju.

b) Ocjena

Ocjena je svojevrsna ekspertiza interakcije velikog broja činilaca iz života i profesionalnog rada aktivnog osiguranika. To je rezultat procjene uzajamnog odnosa zdravstvenog stanja radnika, njegovih sposobnosti i drugih osobina ličnosti sa zahtjevima konkretnih poslova koje on obavlja.

Ocjena je funkcionalno povezna u svim oblicima s medicinskim nalazom, ergonomskim nalazima o konkretnim poslovima i drugim nalazima koji su važni za radno mjesto osiguranika - radnika. Ocenom se jasno, decidno i jezgrovito determinira da li postoji invalidnost i da li se može utvrđena radna sposobnost pacijenta primijeniti na drugim poslovima. Ocjena se odnosi striktno na opis poslova i zadatka radnog mjeseta osiguranika i izražava se kroz ocjene "invalidnost ne postoji" i "postoji invalidnost" (Federalni zavod MIO/PIO, 2002).

c) Mišljenje

Mišljenje stručnog organa vještačenja prezentira ocjenu.

Osnovni segmenti mišljenja su :

- medicinske kontraindikacije, to jeste medicinske zabrane ili funkcionalna ograničenja, ako postoje kod posla kojeg radnik obavlja. To znači da radnik više ne može obavljati taj posao, a prilikom traženja drugog odgovarajućeg posla znaće da ih drugi odgovarajući posao ne smije imati.
- datum nastanka invalidnosti, važan je zbog stjecanja prava iz PIO na

osnovu utvrđene invalidnosti.

Mišljenje objedinjuje odnose tri neraskidive karike u ocjeni radne sposobnosti : radnika, radnog mjesta i radne okoline.

2. VRSTA OCJENA

Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja donosi Nalaz, ocjenu i mišljenje i to:

- Za oblast penzijskog i invalidskog osiguranja:
 - a) I kategorija invalidnosti
 - b) II kategorija invalidnosti
 - c) Ispitivanje nije završeno
 - d) Liječenje nije završeno
 - e) Invalidnost ne postoji
 - f) Fizička onesposobljenost
 - g) Nesposobnost za samostalan život i rad
 - h) Nesposobnost za privređivanje

- Za oblast socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice s djecom:

Vrši se ocjena invaliditeta, prava na pomoć i njegu od strane druge osobe, te prava na ortopedski dodatak.

- Za oblast boračko invalidske zaštite:

Utvrđuje se stupanj ratnog vojnog invaliditeta, prava na pomoć i njegu od strane druge osobe, te prava na ortopedski dodatak.

Na osnovu činjenica utvrđenih nalazom, ocjenom i mišljenjem Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja, nadležni organi donose adekvatna rješenja o pravima koja se ostvaruju na osnovu istog.

3. RAZLIKA IZMEĐU INVALIDNOSTI I INVALIDITETA

- **INVALIDNOST** - potiče od latinske riječi “invalidus” što znači nejak, nemoćan, slab, iznemogao, nesposoban, onesposobljen. Za laike je invalidnost gubitak nekog dijela tijela, za privrednike smanjenje kvaliteta ili

kvantiteta radnog učinka pojedinca, za radnika gubitak zarade ili određene socijalne pozicije. Mnogi ljekari sa zavidnim medicinskim znanjem ne razlikuju invalidnost od invaliditeta iako se s ovim pojmovima susreću u svakodnevnoj praksi.

U invalidskom osiguranju svi pojmovi, koji su direktno ili indirektno vezani za ostvarivanje prava, su jasno definirani.

Zakonska definicija invalidnosti glasi: "Invalidnost postoji kada kod osiguranika zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju prouzrokovanih povredom na radu, profesionalnom bolešću, povredom van rada ili bolešću, a koje se ne mogu otkloniti liječenjem ili mjerama medicinske rehabilitacije, nastane smanjenje ili gubitak radne sposobnosti za obavljanje poslova i radnih zadataka u radnoj organizaciji koji odgovaraju njegovoj stručnoj spremi, odnosno radnoj sposobnosti stečenoj radom."

Iz definicije se jasno vidi da pojam invalidnost ima isključivu povezanost s trajnim promjenama u zdravstvenom stanju u odnosu na radnu sposobnost.

Uzroci invalidnosti su: povreda na radu, povreda van rada, profesionalna bolest i bolest.

Ocjene invalidnosti koje su od značaja za poslodavca:

- a) Postoji prva kategorija invalidnosti - gubitak radne sposobnosti**
- b) Postoji druga kategorija invalidnosti - promijenjena radna sposobnost** (radnik nije sposoban za svoj posao ali je sposoban za drugi odgovarajući posao – navode se kontraindikacije);
- c) Postoji invalidnost - gubitak radne sposobnosti za obavljanje poslova u poljoprivrednoj djelatnosti**

- **INVALIDITET** - podrazumijeva visinu tjelesnog oštećenja i izražava se u procentima.

Invaliditet nema jedinstvenu definiciju u svim zakonskim aktima. Jedinu stvarnu definiciju "invaliditeta" dao je važeći Zakon o PIO osiguranju FBiH, gdje se invaliditet naziva "fizičkom onesposobljenosti" u članu 72-a, koji glasi:

"Fizička onesposobljenost postoji kada je osiguranik pretrpio gubitak, ozbiljnu

povredu ili značajnu onesposobljenost organa ili dijelova tijela, što pogoršava prirodnu aktivnost organizma i zahtjeva veći napor za zadovoljavanje životnih potreba, bez obzira da li je tako prouzrokovana invalidnost ili ne”.

U zavisnosti za koju je ocjenu zahtjev podnesen i po kojem zakonu se vrši ocjena invaliditeta, isti će biti ocijenjen. **Ako se vrši ocjena invaliditeta po zahtjevu PIO** onda se primjenjuje Pravilnik o određivanju visine fizičke onesposobljenosti (invaliditeta) po propisima u PIO. Fizička onesposobljenost cijeni se samo za radnike koji su u toku radnog odnosa dokazano oboljeli od profesionalne bolesti ili su doživjeli povredu na radu. Drugi uzroci invalidnosti nisu predmet ocjene fizičke onesposobljenosti (bolesti i povreda van rada).

Invaliditet se ocjenjuje kod ratnih vojnih invalida ako je uzrok istog povreda ili ranjavanje zadobivena u toku obavljanje vojne službe ili bolest koja je nastala u toku vojne službe ili se pogoršala u toku iste.

Invaliditet se cijeni i kod civilnih žrtava rata zbog istih uzroka kao i **kod ratnih vojnih invalida**. Invaliditet se cijeni kod “**neratnih invalida**”, a to su lica koja imaju smetnje u fizičkom, organskom ili psihičkom stanju zdravlja, bez obzira na starosnu dob, a ne pripadaju gore pobrojanim kategorijama (RVI,CŽR,FO).

Upravo zbog zakonskih propisa iz oblasti za koju se cijeni visina invaliditeta izražena u procentima po osnovu istog nedostatka ili funkcionalnog oštećenja nije ista. Zbog toga je ljekarski tim Instituta, zajedno s kliničkim stručnjacima, multidisciplinarnim pristupom izradio “JEDINSTVENU LISTU INVALIDITETA” istu za sva oštećenja i jedinstvenu za sve korisnike, a pokušalo se što više približiti Međunarodnoj klasifikaciji funkcionalnosti (MKF).

Primjer:

Radnik kojem je **utvrđen invaliditet u visini 100%**, bilo po osnovu fizičke onesposobljenosti u PIO-u ili po osnovu ranjavanja u ratu po Zakonu o pravima boraca, ili je kao civilno lice nastradao u saobraćajnoj nesreći, kada se cijeni po Zakonu o osnovama socijalne zaštite, ako ima očuvanu psihičku komponentu i intelektualne sposobnosti, može obavljati poslove poput pravnika, profesora, direktora, računovođe, programera i mnoge druge. To znači da, bez obzira na to što radnik ima invaliditet 100%, za pobrojana zanimanja i sl. poslove kod njega **nema invalidnosti** jer te poslove može obavljati nesmetano, puno radno vrijeme.

Primjer:

Radnik koji ima invalidnost – II (druga) kategorija, gdje mu je zabranjen rad na visini zbog povišenog krvnog pritisaka ili epilepsije, ima utvrđenu invalidnost ali **ne znači da ima invaliditet.**

4. MEDICINSKO VJEŠTAČENJE ZDRAVSTVENOG STANJA

Pravilnik o kriterijima i postupku medicinskog vještačenja zdravstvenog stanja

Pravilnikom o kriterijima i postupku medicinskog vještačenja zdravstvenog stanja pobliže su uređeni kriteriji i postupak medicinskog vještačenja zdravstvenog stanja u navedenim oblastima.

Medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja

● Pojam

Medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja je vještačenje tjelesnog, senzorskog, mentalnog i intelektualnog stanja, koja se obavljaju u svrhu ocjene životne i radne sposobnosti lica nad kojim se vrši vještačenje.

U postupku medicinskog vještačenja tjelesnog, senzorskog, mentalnog i intelektualnog stanja primjenjuju se MKB X-(deseta revizija međunarodne klasifikacije bolesti, povreda i uzroka smrti), koja ukazuje na dijagnoze bolesti značajne za ocjenu smetnji i zdravstvenog stanja, a kriteriji za ocjenu stupnja oštećenja usklađuju se s Međunarodnom klasifikacijom funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja Svjetske zdravstvene organizacije.

Kriteriji za ocjenu stupnja oštećenja, propisani citiranim pravilnikom i drugim aktima koje primjenjuje Institut prilagođeni su s Međunarodnom klasifikacijom funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja.

Obaveze Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja kod ocjene

Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja u postupku medicinskog vještačenja obavezan je da primjenjuje:

- jedinstvene kriterije medicinskog vještačenja

- jedinstvena pravila postupka medicinskog vještačenja (minimum medicinske i druge dokumentacije koja se prilaže uz zahtjev za medicinsko vještačenje), te način evidentiranja, postupanja i obrade zahtjeva za medicinsko vještačenje i sadržaj obrazaca koji se upotrebljavaju u postupku medicinskog vještačenja,
- najviši nivo medicinske stručnosti
- dvostupnjevitost postupka

5. ORGANIZACIJA INSTITUTA ZA MEDICINSKO VJEŠTAČENJE ZDRAVSTVENOG STANJA

Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja u sebi sadrži prvostupanjski i drugostupanjski organ za medicinsko vještačenje, što znači da se ovakvom organizacijom osigurava dvostupnjevitost postupka.

Naime, ako tražilac vještačenja, bilo da je to neposredno lice koje traži vještačenje ili lice koje nad kojim je izvršeno vještačenje putem tražioca vještačenja odnosno preko institucije, ne bude zadovoljno izvršenim vještačenjem odnosno "nalazom, ocjenom i mišljenjem", a koji je donesen u prvom stupnju vještačenja, ima pravo putem žalbe ili prigovora osporiti isti.

Po osporavanju prvostupanjskog nalaza, ocjene i mišljenja, po žalbi odnosno prigovoru odlučuje drugostupanjski nadležni organ vještačenja.

Važnost i obaveza dvostupanjskog vođenja postupka ne proizilazi samo iz citiranog Pravilnika već i iz Zakona o upravnom postupku kojim je ustanovljeno jedno od osnovnih načela, a to je načelo dvostupnjevitost.

Postupak medicinskog vještačenja se pokreće na lični zahtjev, prema mjestu prebivališta podnosioca zahtjeva.

Institut za medicinsko vještačenje organiziran je u Federaciji Bosne i Hercegovine u pet organizacionih jedinica, pet stručnih timova, sa sjedištem u Sarajevu, Mostaru, Zenici, Tuzli i Bihaću.

6. POSTUPAK MEDICINSKOG VJEŠTAČENJA U FEDERALNOM ZAVODU ZA PIO

Postupak medicinskog vještačenja za ostvarivanje prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja, pokreće se na zahtjev nadležnog nosioca penzijskog i invalidskog osiguranja, a na osnovu propisa iz oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja i međunarodnih ugovora o socijalnom osiguranju.

Za maloljetne osobe i osobe bez poslovne sposobnosti, zahtjev za medicinsko vještačenje podnosi zakonski zastupnik prema mjestu prebivališta zastupanog lica izuzev u slučajevima kada postupak medicinskog vještačenja za ostvarivanje prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja pokreće nadležni nosilac penzijskog i invalidskog osiguranja.

Obrazac zahtjeva za medicinsko vještačenje i druge obrasce u postupku ostvarivanja prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja, donosi Institut uz suglasnost Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje i isti predstavlja sastavni dio ovog Pravilnika.

Uz zahtjev za medicinsko vještačenje prilaže se sljedeći dokumenti:

- a) fotokopija lične karte;
- b) fotokopija prijave prebivališta/boravišta (CIPS obrazac);
- c) minimum medicinske dokumentacije;
- d) druga medicinska dokumentacija s kojom podnositelj zahtjeva raspolaze.

Za oblast penzijskog i invalidskog osiguranja pored navedene dokumentacije uz zahtjev se prilaže i popunjeno obrazac od strane poslodavca(obrazac P3).

Ako se radi o povredi na radu ili profesionalnoj bolesti neophodno je dostaviti i prijavu o nesreći na radu ili prijavu o profesionalnoj bolesti.

Za oblast boračko-invalidske zaštite, pored navedene dokumentacije, prilaže se i druga potrebna dokumentacija po propisima iz ove oblasti.

Za vještačenje tjelesnih oštećenja i mentalnih teškoća u ostvarivanju prava iz oblasti socijalne zaštite, pored navedene dokumentacije, prilaže se socijalna anamneza izdata od nadležnog centra za socijalni rad.

7. MEDICINSKA DOKUMENTACIJA ZA OCJENU ZDRAVSTVENOG STANJA

Pod minimalnom medicinskom dokumentacijom podrazumijeva se:

- izvorna medicinska dokumentacija o početku bolesti ili povrede i uzroku i okolnostima pod kojim su iste nastale;
- aktualnu medicinsku dokumentaciju kojom se dokazuje sadašnje zdravstveno stanje.

Medicinska dokumentacija za dokazivanje dijagnoze glavne bolesti, neophodno je da sadrži podatke o:

- početku bolesti ili povrede, odnosno uzroku i okolnostima pod kojima je nastala bolest ili povreda;
- toku liječenja (ambulantno ili bolničko) podnosioca zahtjeva, s naznakom dana od kojeg se liječio, pod kojim dijagnozama i s kakvim uspjehom, kao i dužinu neprekidnog bolovanja za osiguranika - radnika,
- dijagnostičkim i funkcionalnim testovima i postupcima na osnovu kojih je verifikovana dijagnoza bolesti kao i laboratorijskim nalazima ovisno o
- vrsti bolesti ili povrede (EKG, EMG, spirometrija, BM, scintigrafija, nalazi endoskopije, ultrazvučni nalaz i dr.);
- toku medicinske rehabilitacije, s naznakom ustanove u kojoj se podnositelj zahtjeva rehabilitirao, vremenskom razdoblju u kojem je obavljena rehabilitacija i o uspjehu rehabilitacije.

Za verifikaciju profesionalne bolesti potrebno je pored navedene dokumentacije dostaviti:

- a) Otpusno pismo ili specijalističke nalaze s podacima o početku i toku bolesti, uzročnoj, vremenskoj i prostornoj povezanosti bolesti s radom na određenom radnom mjestu, rezultatima etiološke dijagnostike i diferencijalne dijagnostike, toku liječenja i medicinske rehabilitacije i kliničkoj prognozi;
- b) Nalaze koji dokazuju stvarno stanje bolesti – nalaz i mišljenje specijaliste medicine rada o opsegu i stupnju anatomske i

funkcionalnih oštećenja, ocjeni reverzibilnosti promjena i uspjeha liječenja i medicinske rehabilitacije i o prognozi bolesti u odnosu na poslove radnog mjesta osiguranika;

- c) Minimum ostale dokumentacije kojom se dokazuje profesionalna bolest, a sadrži:
 - podatke o posebnim uvjetima rada;
 - dokaze o trajanju i terminima profesionalne ekspozicije (u mjesecima) i pozitivnu radnu anamnezu koja dokazuje uzročnu prostornu i vremensku povezanost nastanka bolesti s obavljanjem određenog posla, odnosno djelatnosti;
 - rezultate mjerjenja štetnih uvjeta koje su izvršile zakonski ovlaštene stručne institucije u periodu profesionalne ekspozicije osiguranika, s jasnim dokazima da su postojeća anatomska i funkcionalna oštećenja prouzrokovana dužim djelovanjem profesionalnog štetnog agensa;
 - uvid u specifične nalaze pri izdavanju uvjerenja o radnoj sposobnosti za obavljanje poslova radnog mjesta na kojem je nastala profesionalna bolest i uvid u rezultate periodičnih pregleda osiguranika u toku rada;
 - pozitivne specifične hematološke, biokemijske i toksikološke laboratorijske nalaze, patohistološke nalaze, dozimetrijske radio-toxikološke nalaze, pozitivne alergijske testove na specifične alergene radnog mjesta i imunološke testove, druge pozitivne testove ako su relevantni za verifikaciju dijagnoze profesionalne bolesti i ciljane funkcionalne nalaze i nalaze i mišljenja specijalista u zavisnosti od opsega, prirode i lokalizacije profesionalne bolesti.
- Pod drugom medicinskom dokumentacijom podrazumijeva se sva medicinska dokumentacija s kojom podnositelj zahtjeva raspolaže za dokazivanje drugih bolesti koje utječu na ocjenu zdravstvenog stanja.

GLAVA IV

IV POSTUPAK I OSTVARIVANJE PRAVA PO OSNOVU INVALIDNOSTI U FEDERALNOM ZAVODU ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE

1. POKRETANJE POSTUPKA ZA OSTVARIVANJE PRAVA IZ PENZIJSKOG I INVALIDSKOG OSIGURANJA

Ovlaštene osobe za pokretanje postupka za ocjenu radne sposobnosti

Postupak za ostvarivanje prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja pokreće se na zahtjev osiguranika.

Odredbama člana 96 stav 4 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju⁴ propisano je da zahtjev za ocjenu radne sposobnosti po osnovu invalidnosti podnosi:

- osiguranik (samoinicijativno a i na zahtjev po traženju ljekarske komisije za produženje bolovanja)
- nadležni doktor medicine primarne zdravstvene zaštite

Nadležne institucije za vođenje postupka i njihova organizacija

Postupak za ostvarivanje prava pokreće se **kod Zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje FBiH**, kod najbliže organizacione jedinice Kantonalne administrativne službe Zavoda, prema mjestu prebivališta osiguranika.

Postupak se pokreće na propisanim obrascima koji u sebi sadrže pored zahtjeva za ostvarivanje prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja i zahtjev za ocjenu zdravstvene sposobnosti u okvirima zahtjeva za ostvarivanje prava. Dakle zahtjev za ostvarivanje prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja ujedno je i zahtjev za donošenje nalaza, ocjene i mišljenja organa vještačenja.

⁴ Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“, broj: 29/98 do 55/12)

POKRETANJE POSTUPKA = SLUŽBA PIO – POKRETAČ → PACIJENT

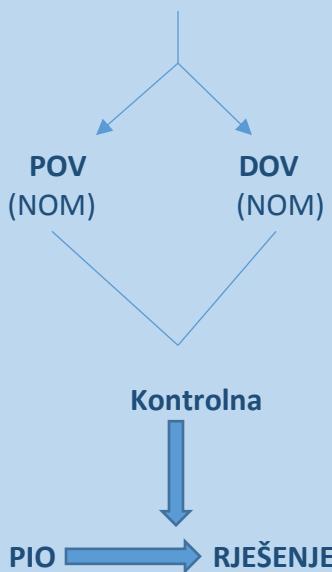
KOMPLET OBRAZACA:

- Z1- zahtjev za ostvarivanje prava
- Z2 – izjava o poslu
- P1 – zahtjev za donošenje NOM
- P2- izvješće ordinirajućeg ljekara
- P3- opis poslova
- P4- NOM

**NOM donosi se u INSTITUTU ZA MED.
VJEŠTAČENJE (5 sektora u FBiH)**

anamneza

N(alaz)- status
med. dokumentacija

O(cjena) 1. Invalidnost ne postoji
2. INZ
3. LNZ
4. II kateg.invalidnosti
prom.rad.sposob.
5. I kateg. Invalidnosti-
gubitak rad.sposob.

M(išljenje) - med. kontraindikacija
- datum invalidnosti
- uzrok invalidnosti
- kontrolni pregledi

Šematski prikaz vođenja postupka ocjene invalidnosti

Uz zahtjev, osiguranik je obavezan dostaviti svu medicinsku dokumentaciju s kojom raspolaze.

Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja, je jedina ovlaštena institucija za vještačenje činjenica od utjecaja za ostvarivanje prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja kod Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje.

Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje prema Zakonu o organizaciji Federalnog zavoda za PIO⁵ organiziran je tako da u sebi sadrži 10 kantonalnih administrativnih službi sa sjedištem prema sjedištu mjesta kantona i Središnjoj administrativnoj službi Federalnog zavoda za PIO.

Federalni zavod je organiziran tako da osigurava dvostupnjevitost postupka, što znači da postupa u prvostupanjskom i u drugostupanjskom postupku.

Kantonalne administrativne službe prema ovom Zakonu su prvostupanjski organi Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje u kojima su smještene organizacione jedinice koje odlučuju o pravima između ostalog i iz invalidskog osiguranja.

Unutar središnje službe Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje smješteno je **Odjeljenje za drugostupanjski postupak** koje je nadležno za rješavanje o pravima iz penzijskog i invalidskog osiguranja u drugom stupnju, odnosno po žalbama osiguranika.

Institut za medicinskog vještačenje zdravstvenog stanja također je organiziran kao dvostupanska institucija.

Prvostupanjski organi Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja smješteni su u pet odjeljenja i to Sarajevo, Mostar, Zenica, Tuzla i Bihać.

Drugostupanjski organ Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja smješten je u Sarajevu.

Ovakvom organizacijom Zavoda i Instituta, u cijelosti je zastupljena zaštita prava osiguranika u skladu sa Zakonom o upravnom postupku.

⁵ Zakonu o organizaciji Federalnog zavoda za PIO „Službene novine Federacije BiH“, broj: 32/01

Postupak za ostvarivanje prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja

Odredbama člana 98. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju propisano je da kada je za rješavanje o pravu iz penzijskog i invalidskog osiguranja potrebno utvrditi invalidnost i potpunu nesposobnost za privređivanje i fizičku onesposobljenost nosilac osiguranja Zavod donosi rješenje o pravu po osnovu tih činjenica utvrđenih na osnovu nalaza, ocjene i mišljenja stručnog organa vještačenja za ocjenjivanje radne sposobnosti u penzijskom i invalidskom osiguranju, odnosno Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja.

Nakon što osiguranik podnese zahtjev za ostvarivanje prava iz penzijskog invalidskog osiguranja, mjerodavni radnik Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje službenim putem takav zahtjev (komplet obrazaca za ocjenu radne sposobnosti) s kompletom medicinskom dokumentacijom dostavlja Institutu za medicinsko vještačenje Odjeljenju u prvom stupnju.

Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja donosi Nalaz, ocjenu i mišljenje o utvrđenim činjenicama vezanim za podnošenje zahtjeva.

Po osnovu utvrđenih činjenica nalazom, ocjenom i mišljenjem Instituta za medicinsko vještačenje u prvostupanjskom postupku, nadležna služba Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje u prvom stupnju donosi rješenje o ostvarivanju prava iz invalidskog osiguranja ili takav zahtjev odbija, sve u ovisnosti od izvršenog vještačenja.

Sastavni dio rješenja Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje po osnovu Zakona o upravnom postupku („Službene novine Federacije BiH“, broj: 2/98) je POUKA O PRAVNOM LIJEKU u kojoj je naznačeno da osiguranik protiv rješenja donesenog u prvom stupnju ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana dostavljanja rješenja stranci.

Protiv rješenja Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje u prvostupanjskom postupku osiguranik, korisnik penzije, odnosno član porodice osiguranika, odnosno korisnika penzije kao i poslodavac, može podnijeti žalbu drugostupanjskom organu nosioca osiguranja (Zavoda za PIO).

- **Dakle, iako poslodavcu zakonskim propisima nije data mogućnost da direktno podnese zahtjev za ocjenu zdravstvenog stanja radnika, data mu je**

mogućnost da podnese žalbu na prvostupanjsko rješenje Federalnog zavoda za PIO.

- **Prvostupanjsko rješenje o pravima radnika iz invalidskog osiguranja, kantonalne administrativne službe Zavoda, poslodavcu kod kojeg je zaposlen radnik, dostavljaju službenim putem.**

Protiv prvostupanske odluke Zavoda može se podnijeti žalba.

- Žalba se podnosi direktoru Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje putem kantonalne administrativne službe za penzijsko i invalidsko osiguranje koja je i donijela prvostupanjsko rješenje.

Nakon što prvostupanjski organ ocjeni da li je tako izjavljena žalba blagovremena, dopuštena i izjavljena od ovlaštenog lica, žalbu s kompletom dokumentacijom dostavlja Sektoru za ostvarivanje prava u oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja odnosno Odjeljenju za drugostupanjski postupak kao ovlaštenom i nadležnom organu za postupanje po žalbi.

Drugostupanjski organ Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje, cijeni navode istaknute u žalbi i cijeni zakonitost rješenja kako u okviru žalbenih navoda tako i u cijelosti i okviru kompletno provedenog postupka i primjene pozitivnih materijalnih propisa.

Ako su žalbom osporene činjenice koje utvrđuje medicinski organ vještačenja drugostupanjski organ Zavoda kompletan predmet dostavlja Institutu za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja – Odjeljenju za drugostupanjski postupak vještačenja na nadležnost.

Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja – Odjeljenje za drugostupanjski postupak obavezno je po žalbi cijeniti pravilnost nalaza, ocjene i mišljenja prvostupanske invalidske komisije.

Nalaz, ocjena i mišljenje Odjeljenja za drugostupanjski postupak Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja je konačno i definitivno određuje zdravstveno stanje osiguranika u odnosu na činjenice koje utvrđuje, a iz kojih proizilazi ostvarivanje prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja.

Nakon što drugostupanjski organ vještačenja donese nalaz, ocjenu i mišljenje po žalbi, Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje – Odjeljenje u drugostupanjskom postupku rješava po žalbi pri tom imajući u vidu činjenice utvrđene drugostupanjskim nalazom, ocjenom i mišljenjem Odjeljenja za medicinsko vještačenje u drugom stupnju.

Rješenje Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje doneseno u drugostupanjskom postupku, po žalbi je konačno u upravnom postupku. Protiv istog se može voditi upravni spor, odnosno izjaviti tužba nadležnom Kantonalmom sudu.

Nadležnost kantonalnog suda se određuje prema nadležnoj kantonalnoj službi Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje koja je donijela prvostupansko rješenje.

Tužba se podnosi u roku od 30 dana od dana dostavljanja drugostupanjskog rješenja osiguraniku. Sastavni dio drugostupanjskog rješenja je POUKA O PRAVNOM LIJEKU.

Na osnovu činjenica utvrđenih nalazom, ocjenom i mišljenjem donesenim od strane Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja, pri tom imajući u vidu i druge činjenice, Federalni zavod donosi odluku o pravima osiguranika iz penzijskog i invalidskog osiguranja.

2. KOMPLET OBRAZACA ZA POKRETANJE POSTUPKA KOD OSTVARIVANJA PRAVA IZ INVALIDSKOG OSIGURANJA

Komplet obrazaca za ocjenu zdravstvene sposobnosti je sastavni dio Pravilnika o kriterijima i postupku medicinskog vještačenja zdravstvenog stanja.

Komplet se sastoji od sljedećih obrazaca:

Z1 - zahtjev za ostvarivanje prava iz mirovinskog/penzijskog i invalidskog osiguranja (1 primjerak) popunjava osiguranik ili lice van radnog odnosa,

Z2 - izjava osiguranika o poslu koji je obavljao prije prestanka radnog odnosa, ovjerena od Zavoda za zapošljavanje ili od strane Zavoda MIO/PIO (1 primjerak),

P1 - zahtjev za donošenje nalaza, ocjene i mišljenja (1 primjerak),

P2 - izvještaj s nalazom i mišljenjem izabranog doktora medicine primarne zdravstvene zaštite (1 primjerak),

P3 - opis poslova koje osiguranik obavlja ili ih je obavljao do prestanka radnog odnosa, ovjeren od strane poslodavca (1 primjerak),

P4 - obrazac kojeg čini nalaz, ocjena i mišljenje (4 primjerka), a donosi ga stručni ljekarski tim za ocjenu radne sposobnosti. Pregled obrazaca (posebna strana).

Obrazac Z-2

Prezime i ime osiguranika

Mjesto, ulica i broj

MB:

Na zahtjev ovlaštenog radnika Federalnog zavoda za mirovinsko/penzijsko i invalidsko osiguranje Mostar,
Kantonalne administrativne službe u, dajem sljedeću

IZJAVU

Izjavljujem da sam do prestanka radnog odnosa godine, radio-la na poslovima

(naziv radnog mjeseta i kvalifikacija koja se traži) u organizaciji (navesti preduzeće, drugo pravno lice, poslodavca)

Izjavu sam dao-la svjestan-a moralne, materijalne i druge odgovornosti za tačnost datih podataka.

U
mjesto
datum 20 godine

IZJAVU DAO-LA,

(ime i prezime)

Da je imenovani-na izjavu svojeručno potpisao-la, tvrdi i ovjerava,

M.P.

POTPIS OVLAŠTENOG LICA

(ime i prezime)

OBRANAC ZAŠTIĆEN - REPRODUKCIJA ZABRANJENA
SLUŽBENE NOVINE FBiH Br. 24/02
OVLAŠTENI IZDAVAČ I DISTRIBUTER: FEDERALNI ZAVOD MIO/PIO BIH
TISKAR: Print-GS, Travnik

Prezime i ime osiguranika

Mjesto, ulica i broj

FEDERALNI ZAVOD ZA MIROVINSKO/PENZIJSKO
I INVALIDSKO OSIGURANJE MOSTAR
KANTONALNA ADMINISTRATIVNA
SLUŽBA U

ZAHTEV
ZA OSTVARIVANJE PRAVA IZ MIROVINSKOG/PENZIJSKOG
I INVALIDSKOG OSIGURANJA

Molim da mi se prizna pravo

- na invalidsku penziju
- na promjenjenu radnu sposobnost - raspored - zaposlenje na drugo odgovarajuće mjesto
- na porodičnu mirovinu/penziju po osnovu utvrđene nesposobnosti

Uz zahtjev prilažem medicinsku i radnu dokumentaciju.

U

Dana,

Podnositelj zahtjeva

OBRACUN ZAŠTIĆEN - REPRODUKCIJA ZABRANJENA
SLUŽBENE NOVINE FBBIH Br. 24/02
OVLAŠTENI IZDAVAC I DISTRIBUTER: FEDERALNI ZAVOD MIO/PIO BIH
TISAK: Print-GS, Travnik

Obrazac P-1

Organ ovlašten za rješavanje o pravima iz mirovinskog/penzijskog i invalidskog osiguranja

0									
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Matični broj osiguranika

Mjesto

Datum

Broj

Stručni organ u prvom stepenu u

**ZAHTJEV
ZA DONOŠENJE NALAZA, OCJENE I MIŠLJENJA**

A. LIČNI PODACI O OSIGURANIKU

1. Ime, očevo ime i prezime
2. Dan, mjesec i godina rođenja
3. Pol 4. Broj osobne/
lične karte 5. JMBG

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
6. Adresa prebivališta
(mjesto, ulica, broj i naziv pošte)
7. Stručna spremja
8. Ukupan mirovinski/penzijski staž 9. Staž osiguranika po konvencijama
10. Svojstvo osiguranika
(zaposlenik u radnom odnosu osiguranik samostalnih djelatnosti osiguranik u
dobrovoljnem osiguranju - zemljoradnik - korisnik mirovine/penzije - član porodice - ostali)
11. Da li je ranije vršeno ocjenjivanje
(ako je vršeno, navesti datum i rezultat ocjene)
12. Da li postoji invaliditet po drugom osnovu
(ratni - mirnodopski - civilni)

B. ZAHTJEV ZA DONOŠENJE NALAZA, OCJENE I MIŠLJENJA PODNOSI SE RADI

1. Ocjenvivanja radne sposobnosti osiguranika.
2. Utvrđivanja gubitka radne sposobnosti za obavljanje poslova u poljoprivrednoj djelatnosti.
3. Utvrđivanja potpune nesposobnosti za rad i privređivanje.
4. Utvrđivanja potpune nesposobnosti za privređivanje.
5. Utvrđivanja potpune nesposobnosti za samostalan život i rad od prije navršene 15 godine života.
6. Utvrđivanja potpune i trajne nesposobnosti za samostalni život i rad.

C. UTVRĐIVANJE DRUGIH ČINJENICA

Prilog:

M.P.

Potpis ovlaštenog lica

OBRAZAC ZAŠTIĆEN - REPRODUKCIJA ZABRANJENA
SLUŽBENE NOVINE FBiH Br.: 24/02
OVLAŠTENI IZDAVAČ I DISTRIBUTER: FEDERALNI ZAVOD MIO/PIO BiH
TISAK: Print-GS, Travnik

Obrazac broj 8

Obrazac P-2

(Zdravstvena ustanova)

Mjesto

Datum Broj zdravstvenog kartona

**IZVJEŠTAJ
SA NALAZOM I MIŠLJENJEM IZABRANOG DOKTORA MEDICINE
PRIMARNE ZDRAVSTVENE ZAŠTITE**

A. LIČNI PODACI O OSIGURANIKU

1. Ime, očevo ime i prezime
2. Dan, mjesec i godina rođenja
3. Pol 4. Broj osobne/lične karte
5. Adresa prebivališta (mjesto, ulica, broj i naziv pošte)

B. PODACI O ZDRAVSTVENOM STANJU (anamneza, katarneza, relevantna medicinska dokumentacija, status praesens)

C. DIJAGNOZA

Osnovna

Prateća

D. PODACI O LIJEĆENJU I MEDICINSKOJ REHABILITACIJI

1. Bolničko liječenje (naziv zdravstvene ustanove i trajanje)
2. Ambulantno liječenje (trajanje)
3. Medicinska rehabilitacija (naziv zdravstvene ustanove i vrijeme rehabilitacije)
4. Privremena spriječenost za rad (od - do)
5. Rezultati liječenja i medicinske rehabilitacije

E. MIŠLJENJE O RADNOJ SPOSOBNOSTI

NAPOMENA:

Potpis i pečat
ovlaštenog ljekara:

M.P.

strana 2 od 2

Pojašnjenje popunjavanja obrasca P2

Obrazac P2 u odnosu na obilježja iz kojih se sastoji, popunjava se na sljedeći način.

a) lični podaci o osiguraniku

- izvrši se identifikacija osiguranika (radnika) od strane ljekara koji popunjava ovaj obrazac

b) podaci o zdravstvenom stanju

- dio podataka koje iznosi sam pacijent (radnik) o svom zdravstvenom stanju zove se anamneza. U slučaju da je priroda bolesti takva da pacijent nije u mogućnosti sam iznijeti te podatke, ili ljekar osim pacijentovih podataka želi imati, s razlogom, i podatke od člana porodice, takvi podaci se zovu heteroanamneza. O svemu iznesenom pacijent treba priložiti relevantnu medicinsku dokumentaciju (od početka tegoba, sve dijagnostičke postupke do postavljanja dijagnoze, način liječenja – ambulantni ili bolnički).

Uz svu ovu medicinsku dokumentaciju ljekar mora pregledati pacijenta kako bi potvrdio da ista odgovara nađenom stanju pri pregledu. Taj pregled se zove status praesens.

c) dijagnoza

- na osnovu svega gore iznesenog ljekar postavlja vodeću dijagnozu za koju utvrdi da je eventualni uzrok invalidnosti a potom i dijagnoze koje također utiču na nastanak invalidnosti ali ne koliko vodeća dijagnoze i zovu se prateće dijagnoze.

d) podaci o liječenju i medicinskoj rehabilitaciji

1. bolničko liječenje (navesti naziv zdravstvene ustanove u kojoj se pacijent liječio te vremenske termine u kojima je isto obavljeno)
2. ambulantno liječenje (koliko dugo traje i na koji način je viđen)
3. medicinska rehabilitacija (navesti naziv zdravstvene ustanove u kojoj je rehabilitacija obavljena i u kojem vremenskom periodu)

4. privremena spriječenost za rad (od kada je počela, do kada traje, da li je praćena od strane prvostupanske ljekarske komisije i koliko dugo)
5. rezultati liječenja i medicinske rehabilitacije (ordinirajući ljekar daje svoje mišljenje, na osnovu svega predočenog iz medicinske dokumentacije i pregleda)

Mišljenje i radna sposobnost

- sagledavši poslove i zadatke radnog mesta pacijenta (radnika) i njegovo zdravstveno stanje ordinirajući ljekar daje svoje mišljenje o radnoj sposobnosti.

Ono nije obavezujuće za ljekare vještakе Instituta već je samo prijedlog prema timu koji će izvršiti medicinsko vještačenje i ocijeniti radnu sposobnost.

Na kraju obrasca P2 ovlašteni ljekar koji je popunio ovaj obrazac treba isti potpisati i ovjeriti svojim pečatom. Na prednjoj strani ovog obrasca stavlja se pečat zdravstvene ustanove koja izdaje ovaj dokument, uz obvezno navođenje broja zdravstvenog kartona u kojem je vođen cijeli tok bolesti ili povrede, uz svu priloženu medicinsku dokumentaciju u kartonu, zbog koje se upućuje na ocjenu radne sposobnosti.

• Pojašnjenje popunjavanja obrasca P3

Ovaj obrazac popunjava radna organizacija ili poslodavac radnika koji se upućuje na ocjenu radne sposobnosti.

P3 obrazac je od velike važnosti za ljekare vještakе koji vještače radnu sposobnost radnika u smislu pravilnog sagledavanja svih zahtjeva radnog mesta za koje se cjeni i koje trebaju pri vještačenju da suprotstave utvrđenom zdravstvenom stanju.

Poslodavac treba biti posebno zainteresiran da ovlašteno lice od strane poslodavca koje popunjava i ovjerava ovaj obrazac isti prezentira argumentirano, potkrepljenje mjeranjima uvjeta rada, zahtjevima u pogledu fizičkog i psihičkog opterećenja pri radu.

Potrebno je navesti posebne uvjete rada ako postoje i posebne mjere zaštite na radu ako su uvjetovane prirodom i vrstom rada.

Samo pravilno i u cijelosti popunjeno obrazac P3 omogućuje ljekaru vještaku pri svakoj ocjeni radne sposobnosti, a posebno kod ocjene II (druga) kategorija invalidnosti da se izjasni što decidnije u pogledu kontraindikacija to jeste onih poslova koje radnik više ne može obavljati zbog utvrđene prirode i stadija bolesti ili povrede zbog koje se liječi. Samo tako će biti moguće rasporediti radnika na drugo odgovarajuće radno mjesto koje mu eventualno može ponuditi poslodavac.

(Poduzeće/preduzeće i drugo pravno lice)

Mjesto

Datum

Broj

PODACI O RADNOM MJESTU OSIGURANIKA**A. LIČNI PODACI O OSIGURANIKU**

1. Ime, očevo ime i prezime
2. Dan, mjesec i godina rođenja
3. Pol 4. Broj lične karte
5. Adresa prebivališta
(mjesto, ulica i broj pošte)

B. PODACI O RADNOM MJESTU

1. Poslovi radnog mjesta na koje je osiguranik raspoređen i koje obavlja

--	--	--	--

2. Stručna spremu
(navesti stručnu spremu koja se traži za obavljanje poslova radnog mjesta)

--	--	--	--	--

**C. TEHNIČKO-TEHNOLOŠKE KARAKTERISTIKE POSLOVA
RADNOG MJESTA KOJE OSIGURANIK OBAVLJA**

(sažet opis poslova radnog mjesta sa trajanjem u satima i minutama, sirovine i materijali, sredstva rada-ručni, mehanički i mašinski alat, mašine, uređaji, vozila, pribor za mjerjenje i kontrolu, druga sredstva rada)

D. ORGANIZACIJA RADA (podcrtati)

Grupa poslova: individualni ručni rad - lančano povezan ručni rad - mašinski rad - rukovanje transportnim i saobraćajnim sredstvima - opšti poslovi - stručni poslovi - poslovi rukovođenja - naučno istraživački rad.

Vrsta poslova: slični poslovi - različiti poslovi - ponavljajući poslovi.

Režim rada: režija - individualna norma - grupna norma.

Ritam rada: slobodan - djelomično određen - strogo određen.

Rad u smjenama: 1, 2, 3, 4 smjena - rad u turnusima.

Rad sa strankama: stalan - povremen, rad na terenu, stalan - povremen.

Rad sa eksplozivnim: stalan - povremen.

Rad sa eksplozivnim - vrelim - vrućim - zapaljivim materijama - stalan - povremen.

Rad na terminalu - na pisaćoj mašini - pod izolacijskim aparatom - čuvanjem imovine i lica oružjem: stalan - povremen.

E. USLOVI RADA (ocjena: zadovoljava +, ne zadovoljava -)

1. Mjesto rada:

Prosječno dnevno sati	Zatvoren prostor DA - NE	Otvoreni prostor DA - NE	Rad pod zemljom DA - NE	Rad na nezaštićenoj visini DA - NE
2. Osvjetljenje u luksima	Prirodno	Vještačko	Kombinirano	Ocjena
3. Mikroklima	Trajanje u satima	Temperatura vazduha	Relativna vlažnost	Brzina strujanja vazduha
a) Zimsko prelazni period				
Laki rad				
Srednje teški				
Teški rad				
Ocjena				
b) Topli period				
Laki rad				
Srednje teški				
Teški rad				
Ocjena				
4. Buka/dB/A:				
a) Ukupan nivo buke	Dnevno izlaganje u satima	Dozvoljeno vrijeme		
izlaganja izmjereno ukupnom nivou buke	sati			
b) Nivo buke s obzirom na vrstu djelatnosti, izmjereno	dozvoljeno			
c) Nivo buke s obrazom na mogućnost neposrednog razumjevanja govorom, izmjereno	dozvoljeno			
d) Nivo buke s obrazom na mogućnost posrednog sporazumijevanja sredstvima komunikacije (telefon i dr.); zadovoljavajuća - malo otežana - teška (podcirtati)				
5. Vibracije	Izmjereno	Dozvoljeno	Ocjena	
a) Amplituda				
b) Brzina				
c) Ubrzanje				
d) Frekvencija				
6. Prašina	Izmjereno	Dozvoljeno	Ocjena	
a) Amplituda				
b) Brzina				
c) Ubrzanje				
7. Štetni gasovi, pare i aerosoli	Izmjereno mg/m ³ ppm	Dozvoljeno mg/m ³ ppm	Ocjena	
a)				
b)				
c)				
d)				
e)				
8. Mogućnost zaraze (njega ljudi ili životinja oboljeli od zaraznih bolesti, rad na sečiranju, rad sa zaraznim materijama, radovi na istraživanju i suzbijanju zaraznih bolesti (podcirtati)).				
Dnevna ekspozicija	sati			

9. Zračenja - prosječna dnevna ekspozicija _____ sati.

- a) Nejonizirajuća (laserska, mikrotalasna, radiotalasna, infracrvena, ultraljubičasta)
- b) Jonizirajuća _____

10. Dopuna podataka iz tačke E. područje uslova rada

F. ZAHTJEVI U POGLEDU FIZIČKOG I PSIHIČKOG OPTEREĆENJA PRI RADU

1. Tjelesne aktivnosti:

- rad iziskuje (prosječno u satima) stajanje _____ sjedenje _____ hodanje _____ po ravnom - sa usponom - sa spuštanjem - sa silaženjem - sjenjanjem - na kat - na ljestvama, čučanje _____ klečanje _____ puzaće _____ ležanje _____ saginjanje _____
- prinudni položaj tijela _____ trčanje _____ bacanje _____ zaokretanje trupa _____
- balansiranje _____ dizanje tereta od _____ do _____ kg u punom radnom vremenu - povremeno
- izuzetno, prenosi teret od _____ do _____ kg po ravnom - stepenicama - stalno, povremeno, dugo navesti: _____

2. Posebne sposobnosti (podcrtati): opća tjelesna spremnost - spremnost prstiju, spremnost ruku, koordinacija pokreta ruku - jasno razlikovanje udaljenih predmeta - vid na blizinu - vid na daljinu - stereoskopski vid - razlikovanje boja - adaptacija na tamu - lokalizacija zvuka - razlikovanje zvuka - održavanje ravnoteže - kooperativnost - saradnja - miris - ukus - osjećaj pipanjem - razgovijetan govor - lakoća sporazumijevanja - opća snalažljivost - kreativnost - inicijativa i samostalnost - rukovođenje, druge aktivnosti, koje:

3. Težina fizičkog rada (prosječno u satima)	Laki rad	Umjereno teški	Teški	Vrlo teški
---	----------	----------------	-------	------------

4. Dopuna podataka iz tačke F. područje zahtjeva.

G. POSEBNI UVJETI RADA I POSEBNE MJERE ZAŠTITE NA RADU**P R I L O G:**

Izvod iz analize radnog mesta (po potrebi)

Potpis osiguranika

Potpis ovlaštenog lica

M.P.

3. VRSTE OCJENA KOJE PRETHODE OSTVARIVANJU PRAVA IZ PENZIJSKOG I INVALIDSKOG OSIGURANJA

Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja kao nadležna i ovlaštena, mjerodavna institucija po zahtjevu radi ostvarivanja prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja, može utvrditi sljedeća činjenična stanja:

- I kategorija invalidnosti
- II kategorija invalidnosti
- Nema invalidnosti
- Ispitivanje nije završeno
- Liječenje nije završeno
- Postoji ili ne postoji fizička onesposobljenost

I (prava) kategorija invalidnosti

Invalidnost u smislu Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju **postoji kada osiguranik** zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju prouzrokovanih povredom na radu, profesionalnom bolešću, povredom van rada ili bolešću koja se ne može otkloniti liječenjem ili mjerama medicinske rehabilitacije, **postane potpuno nesposoban za obavljanje poslova radnog mjesa na koje je bio raspoređen i koje je obavljao prije nastanka invalidnosti.**

Dakle I (prva) kategorija invalidnosti postoji kada se utvrdi da je osiguranik postao potpuno nesposoban za obavljanje poslova radnog mjesa koje je obavljao prije nastanka invalidnosti i kada ne može da obavlja druge poslove koji odgovaraju njegovim psihofizičkim sposobnostima s ili bez prekvalifikacije ili dokvalifikacije.

Kod ovakvog osiguranika postoji trajni gubitak radne sposobnosti tako da se radna sposobnost ne može uspostaviti putem prekvalifikacije odnosno dokvalifikacije.

- Primjeri ocjene radne sposobnosti kod osiguranika kod kojega postoji I (prva) kategorija invalidnosti

Posao koji obavlja : KV elektromonter

Dg: šećerna bolest inzulin ovisna s komplikacijama, povišen krvni pritisak

Ova ocjena se donosi samo ako su komplikacije bolesti izražene u teškom obliku.

II (druga) kategorija invalidnosti

Kod osiguranika **postoji promijenjena radna sposobnost kada može da radi puno radno vrijeme na drugim poslovima** koji odgovaraju njegovim tjelesnim i psihofizičkim sposobnostima s ili bez prekvalifikacije odnosno dokvalifikacije.

Dakle, II (druga) kategorija invalidnosti, postoji kad je osiguranik postao nesposoban za obavljanje poslova radnog mesta koje je obavljao prije nastanka invalidnosti i kada s promijenjenom radnom sposobnošću s punim radnim vremenom može raditi na drugim poslovima koji odgovaraju njegovim psihofizičkim sposobnostima samostalno, ili s prekvalifikacijom, odnosno, dokvalifikacijom.

Primjer ocjene radne sposobnosti kod osiguranika kod kojeg postoji II (druga) kategorija invalidnosti

Posao koji obavlja : KV elektromonter

Dg: šećerna bolest inzulin ovisna s komplikacijama, povišen krvni pritisak

- Kontraindikacije koje su navedene u ocjeni i mišljenju po vještačenju Instituta kod II (druge) kategorije invalidnosti jasno i decidno navode što radnik (osiguranik) može raditi s preostalom radnom sposobnošću (u ovom primjeru ocjena i mišljenje bi glasili: kod osiguranika postoji II (druga) kategorija invalidnosti
- Osiguranik zbog promijenjene radne sposobnosti nije sposoban za poslove KV elektromonter a sposoban je za poslove koji ne iziskuju rad na visini i pod nepovoljnim klimatskim uvjetima.
- Ova ocjena se donosi samo ako komplikacije navedenih bolesti nisu izražene u teškom obliku.

Nema invalidnosti

Kod osiguranika kod kojeg Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja utvrđi da nema I (prve) odnosno II (druge) kategorije invalidnosti, takav

osiguranik je **zdravstveno sposoban za obavljanje poslova radnog mjesa na koje je cijenjen.**

Primjer ocjene radne sposobnosti kod osiguranika kod kojeg ne postoji invalidnost

Posao koji obavlja : službenik

Dg: šećerna bolest inzulin ovisna s komplikacijama, povišen krvni pritisak.

Ovakva ocjena će se donijeti ako su vrijednosti šećera u krvi i vrijednosti krvnog pritiska pod terapijom u referentnim vrijednostima i ako komplikacije ovih bolesti nisu izražene u teškom obliku.

- **Suprotstavljanje istih zahtjeva radnog mjesa sa stadijem komplikacija bolesti ili povrede**

U gore navedenim primjerima za zanimanje KV elektromonter po istim dijagnozama su donesene dvije različite ocjene radne sposobnosti.

Razlog: zahtjevima istog radnog mjesa suprotstavljen je stadij komplikacija bolesti. To znači I (prva) kategorija invalidnosti donesena je kod utvrđenih teških komplikacija bolesti, bolest nije u potpunosti regulirana terapijom.

Kod ocjene II (druga) kategorija invalidnosti zbog toga što je bolest uglavnom pod terapijskom kontrolom i što je stadij komplikacija blažeg do srednje teškog oblika kod radnika je zadržan dio radne sposobnosti koja se kvalificira kao preostala radna sposobnost te je kontraindikacijama naglašeno koje poslove može da obavlja radnik s preostalom radnom sposobnosti.

- **Dakle, istovjetna dijagnoza kod osiguranika različito se reflektira u odnosu na poslove koje osiguranik obavlja.**

Pored toga što su težina poslova koje radnik obavlja kao i stadij komplikacija osnovne bolesti i komorbiditet drugih navedenih bolesti u pratećim dijagnozama od presudne važnosti za vrstu ocjene koju će donijeti vještaci ljekari, važno je napomenuti da starost odnosno životna dob kao i dužina ostvarenog radnog staža su faktori koji nisu od prioritetnog značaja za ocjenu ali o njima se mora voditi računa posebno u ocjenama I (prve) i II (druge) kategorije invalidnosti. Naravno s aspekta i svih drugih relevantnih faktora koji utiču na ocjenu.

Ispitivanje nije završeno

Nalaz, ocjena i mišljenje da ispitivanje nije završeno donosi se kada na osnovu medicinske dokumentacije i pregleda osiguranika nije moguće dijagnostički razjasniti zdravstveno stanje osiguranika i kada se prepostavljaju nove činjenice koje mogu biti od utjecaja na ocjenu radne sposobnosti osiguranika a podliježu daljem ispitivanju osiguranika.

U nalazu ocjeni i mišljenju daju se jasne i određene preporuke o obimu i sadržaju ispitivanja.

Nakon što osiguranik provede ispitivanje po preporuci Instituta, tj. nakon definitivnog provođenja ispitivanja, osiguranik može ponovo podnijeti zahtjev za ocjenu zdravstvenog stanja.

Liječenje nije završeno

Nalaz, ocjena i mišljenje da liječenje nije završeno donosi se kada se smatra da s dosadašnjim liječenjem, odnosno mjerama medicinske rehabilitacije nisu ispunjene sve mogućnosti za sprečavanje promjena ili gubitka radne sposobnosti osiguranika u smislu propisa o penzijskom i invalidskom osiguranju, odnosno kad se očekuje da se dalnjim liječenjem može uspostaviti radna sposobnost.

U nalazu ocjeni i mišljenju daju se jasne i određene preporuke o načinu daljeg liječenja osiguranika.

Nakon što osiguranik provede liječenje po preporuci Instituta, to jest nakon definitivnog provođenja liječenja, osiguranik može ponovo podnijeti zahtjev za ocjenu zdravstvenog stanja.

Formulacija „ispitivanje nije završeno“ i „liječenje nije završeno“ nisu ocjene radne sposobnosti iako se tako tretiraju. To su zapravo ocjene nezavršene medicinske dijagnostike, liječenja i medicinske rehabilitacije, kao osnovnih preduvjeta za donošenje valjanog nalaza, ocjene i mišljenja o radnoj i zdravstvenoj sposobnosti osiguranika.

Ovom ocjena se na određeni način privremeno prekida dalji postupak ocjenjivanja u skladu sa mediko-legalnom definicijom invalidnosti.

Postupak ocjenjivanja se nastavlja tek nakon što se osigura sva tražena medicinska dokumentacija, nakon što se iscrpe sve mogućnosti liječenja i medicinske rehabilitacije, na osnovu koje će stručni organ vještačenja biti u mogućnosti donijeti novu pravilnu ocjenu radne sposobnosti.

Iz navedenog proizilazi zaključak, da su konstatacije utvrđene nalazom, ocjenom i mišljenjem da ispitivanje i liječenje nije završen put ka definitivnom utvrđivanju zdravstvene i radne sposobnosti radnika, te da je neophodno da radnik provede medicinski postupak i dostavi medicinsku dokumentaciju u skladu s traženjem Stručnog organa vještačenja, a što Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje svakako u svojim rješenjima naznačava.

Fizička onesposobljenost

Fizička onesposobljenost postoji kada je osiguranik pretrpio **gubitak, ozbiljnu povredu ili značajnu onesposobljenost organa ili dijelova tijela** što pogoršava prirodnu aktivnost organizma i zahtjeva veći napor za zadovoljenje životnih potreba, bez obzira da li je tako prouzrokovana invalidnost ili ne.

Fizička onesposobljenost na osnovu koje se stječu prava po Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju treba da bude takvog karaktera da:

- iznosi najmanje 30%
- da je nastala kao rezultat povrede na radu ili bolesti uzrokovane radom

4. POVREDA NA RADU

Pod povredom na radu smatra se povreda osiguranika prouzrokovana neposrednim i kratkotrajnim mehaničkim, fizikalnim ili kemijskim djelovanjem, kao i povreda prouzrokovana naglim promjenama položaja tijela, iznenadnim opterećenjem tijela ili drugim promjenama fiziološkog stanja organizma, ako je takva povreda uzročno vezana za vršenje poslova svog radnog mjesta.

Povredom na radu smatra se i povreda prouzrokovana na navedeni način koju osiguranik pretrpi na redovnom putu od stana do mesta rada ili obrnuto, na

putu poduzetog radi izvršenja poslova i na putu preuzetog radi stupanja na rad.

Povredom na radu smatra se i bolest osiguranika koja je nastala neposredno i kao isključiva posljedica nekog nesretnog slučaja ili više sile za vrijeme obavljanja poslova svog radnog mjesta ili u vezi s tim.

Povredom na radu smatra se i povreda koju osiguranik pretrpi u obavljanju poslova u određenim okolnostima propisanih člana 14. i 15. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

Povredom na radu smatra se i povreda koju osiguranik pretrpi:

- u vezi s korištenjem prava i zdravstvene zaštite
- u vezi s korištenjem prava na prekvalifikaciju odnosno dokvalifikaciju
- na drugom poslu koji vrši u interesu poduzeća i drugog pravnog lica u kome se nalazi u radnom odnosu
- prilikom sudjelovanja u organiziranim sportskim takmičenjima koje organiziraju nadležni organi
- na putu od mjesta rada do mjesta stanovanja

Povredom na radu smatra se i povreda zemljoradnika prouzrokovana neposrednim i kratkotrajnim mehaničkim, fizikalnim ili kemijskim djelovanjem kao i povreda prouzrokovana naglim promjenama fizičkog stanja u organizmu, ako je takva povreda uzročno vezana za obavljanje poslova u poljoprivrednim djelatnostima.

Povredom na radu smatra se i povreda osiguranika koju je pretrpio prilikom obavljanja poslova u vrijeme koje mu se računa u penzijski staž u dvostrukom trajanju (član 94. Zakona o PIO).

● Pod povredom na radu ne bi se mogla tretirati povreda koju je osiguranik sam prouzrokovao.

Kada osiguranik pretrpi povredu na radu ova činjenica se dokazuje PRIJAVOM O NESREĆI NA POSLU.

Prijavu o nesreći na poslu popunjava i ovjerava poslodavac za svog radnika koji je doživio nesreću na poslu.

Poslodavac popunjava dijelove prijave od I-V, na osnovu izvršenog uviđaja od strane nadležnih institucija i očevidaca o nesreći na poslu. Dio označen s brojem VI prijave popunjava i ovjerava inspektor rada.

Dio označen s brojem VII prijave popunjava i ovjerava doktor medicine koji je pregledao pacijenta.

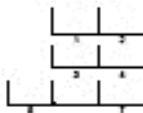
(Povreda na radu je regulirana odredbama člana 23. Zakona o PIO i člana 28. Zakona o zdravstvenom osiguranju Federacije BiH.)

Obrazac prijave o nesreći na poslu (obrazac broj 11)

Fond zdravstvene zaštite _____

(OBRAZAC BROJ ZD - 5
(3 - 15 - 60)

Osnovna zajednica (općina) _____

Prijava o nesreći na poslu**I PODACI O OBVEZNIKU PODNOŠENJA PRIJAVE**

Red. broj	P I T A N J E	O D G O V O R Popunjava podnosič prijave	Popunjava obrađivač
1.	Potpun naziv pravnog lica - Ime i prezime poslodavca		
2.	Djelatnost pravnog lica – poslodavca i šifra		
3.	Puna adresa (mjesto, ulica i broj, općina, kanton)		

II PODACI O NESREĆI NA POSLU

4.	Kad se nesreća dogodila	dan, mjesec i godina	
5.		dan u sedmici	
6.		doba dana (0 do 24 sata)	
7.	Gde se nesreća dogodila	na radnom mjestu	
8.		na redovnom putu od stana do mesta rada	
9.		na redovnom putu od mesta rada do stana	
10.		na službenom putu	
11.		drugo	
12.		Da li je bilo lica koja su pognula na mjestu nesreće odnosno umrla na putu do zdrav. ustanove	
13.	Koliko je lica uukupno povrijeđeno u nesreći (zajedno s poginulim) na mjestu odnosno umrliima na putu do zdravstvene ustanove		
14.	Da li se siljna nesreća ranije desila na istom mjestu i na istom poslu (da – ne) i kada (datum)		
15.	Izvor povrede		

16.	Uzrok nesreće	☐ ☒ ☐
17.	Kratak opis nesreće	
18.	Da li je radno mjesto utvrđeno itao ugroženo - Iko je izvršio utvrđivanje	☐
19.	Da li je bilo naređeno korištenje ljudnih zaštitnih sredstava	☐
20.	Da li su bila korištena ljudna zaštitna sredstva	☐
21.	Da li su primjenjene opće i posebne mjere zaštite	☐

III PODACI O POVRIJEĐENOM RADNIKU

22.	Ime, Ime oca i prezime		
23.	Matični broj	☐	
24.	Pol (muški, ženski)	☐	
25.	Rodjena	Datum (dan, mjesec i godina)	☐
26.		Mjesto	☐ ☐
27.		Općina, kanton, - država	☐ ☐ ☐ ☐
28.	Prebivalište	Mjesto	☐ ☐
29.		Adresa (ulica i broj)	☐ ☐
30.		Općina	☐ ☐
31.		Kanton	☐
32.	Mjesto rada (mjesto, općina, - kanton)		☐ ☐ ☐ ☐
33.	Zanimanje (posao koji vrši u svom redovnom radu)		☐ ☐ ☐ ☐
34.	Školska spremja		☐ ☐
35.	Stručno obrazovanje radnika		☐ ☐

36.	Način sticanja stručnog obrazovanja	☐
37.	Stručna spremna za rad na radnom mjestu	☐
38.	Radno vrijeme radnika u satima (dnevni projek)	☐
39.	Radni staž do stupanja kod pravnog lica-kod poslodavca	☐
40.	Da li je radnik obučavan iz materije o zaštiti na radu	☐
41.	Posao koj je radio u trenutku kada se desila nesreća	☐
42.	Koliko je povrijedjen radio posao na kojem je povrijeden (u toku svog radnog staža)	☐
43.	Koliko je sati radio tog radnog dana prije nesreće	☐
44.	Da li je povrijeden za vrijeme redovnog, prekovremenog ili vanrednog rada	☐
45.	Da li je ranije pretrpio nesreću na poslu, koliko puta i kada	☐
46.	Povrijedeni dio tijela	☐
47.	Da li je povreda smrtonosna (na mjestu nesreće odnosno na putu do zdrav. ustanove)	☐
48.	Osnov osiguranja	☐
49.	Članovi porodice koje izdržava	☐

IV PODACI O NEPOSREDNOM RUKOVODIOCU

50.	Ime i prezime	
51.	Puna adresa	

V PODACI O OČEVICU

52.	Ime i prezime	
53.	Puna adresa	
Datum podnošenja prijave: _____. _____. _____. (dan, mjesec, godina) _____ g.		Uvidaj Izvršili (ime, prezime i potpis) 1. 2.
Redni broj evidencijske podnosioca prijave		Odgovorni rukovodilac: 3. Ime i prezime i potpis M.P.

5. PROFESIONALNA BOLEST

Profesionalna bolest jeste određena bolest prouzrokovana dužim neposrednim utjecajem procesa i uvjeta rada na poslovima koje je osiguranik obavljao na svom radnom mjestu.

Profesionalne bolesti i radna mjesta na kojima se te bolesti pojavljuju kao i uvjeti pod kojima se smatraju profesionalnim bolestima, utvrđuju se posebnim aktom, po prethodno pribavljenom mišljenju odgovarajućih stručnih i naučnih organizacija a uz suglasnost Federalnog ministarstva rada i socijalne politike.

(Profesionalna bolest regulirana je odredbama člana 25. Zakona o PIO.)

- Odredbama člana 28 Zakona o zdravstvenom osiguranju („Službene novine FBiH“, broj: 30/97, 7/02 i 70/08) propisano je da su **pravna i fizička lica obavezna** da za svaki slučaj povrede na radu i oboljenja od profesionalne bolesti radnika **dostaviti Kantonalnom zavodu za zdravstveno osiguranje prijavu**, u roku od 3 dana od dana povrede odnosno utvrđivanja oboljenja po profesionalnoj bolesti.

PRAVA RADNIKA U SLUČAJU POVREDE NA RADU ILI PROFESIONALNE BOLESTI

- **Prava radnika kod kojih je nastupila nesreća na poslu ili profesionalno oboljenje u ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu su u cijelosti zaštićena odredbama citiranog zakona.** To se posebno odnosi na prava koja proizilaze iz spriječenosti za rad - odnosno bolovanja, zbog povrede na radu i profesionalne bolesti po pitanju novčanih naknada i ostalih prava koja proizilaze iz citiranog zakona.

Radnik kod kojeg je potvrđena povreda na radu ili profesionalno oboljenje, u situacijama kada je spriječen da obavlja posao zbog ovih uzroka, naknada za bolovanje ne bi trebala biti umanjenja u odnosu na lični dohodak koji je ostvarivao prije bolovanje.

Radnici kod kojih je utvrđena I ili II kategorija invalidnosti a koji su pretrpjeli nesreću na poslu ili kod kojih postoji profesionalna bolest, zaštićeni su i kod ostvarivanja prava iz radnog odnosa na osnovu Zakona o radu kao i Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju, pod uvjetom da prava ostvaruju u Federalnom zavodu za penzijsko i invalidsko osiguranje.

Jedan od vidova zaštite ovih osiguranika je i to da njihova novčana prava koja ostvaruju kod poslodavca po osnovu II kategorije invalidnosti ne bi mogla biti manja od onih koja su ostvarivali prije nastanka II kategorije invalidnosti.

Ako takva prava ostvaruju kod Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje, prava ovih osiguranika su izjednačena s osiguranicima koji ih ostvaruju s 40 godina penzijskog staža (odnosi se na ostvarivanje prava na invalidsku penziju).

Verificirana lista profesionalnih bolesti u Federaciji BiH

Lista profesionalnih bolesti

- 01 – Trovanje olovom**
- 02 – Trovanje živom**
- 03 – Trovanje arsenom**
- 04 – Trovanje fosforom**
- 05 – Trovanje manganom**
- 06 – Trovanje halogenima**
- 07 – Trovanje berilijem**
- 08 – Trovanje kadmijem**
- 09 – Trovanje selenom, vanadijem**
- 10 – Trovanje hromom**
- 11 – Trovanje niklom**
- 12 – Trovanje benzenom**
- 13 – Trovanje nitro i amino spojevima benzena**
- 14 – Trovanje halogenim derivatima ugljovodika masnog i armoatskog reda**
- 15 – Trovanje alifatičnim ugljovodicima**
- 16 – Sindrom akropatije (pilim. vinilklorida)**
- 17 – Trovanje sumpornom kiselinom i drugim sumpornim spojevima**
- 18 – Trovanje dušičnom kiselinom i njenim spojevima**
- 19 – Trovanje alkoholima, esterima, aldehidima i ketonima**
- 20 – Trovanje ugljičnim monoksidom**
- 21 – Trovanje cijanom**
- 22 – Trovanje pesticidima**
- 23 – Bolesti zuba izazvane mineralnim kiselinama**
- 24 – Silikoza**
- 25 – Silikotuberkuloza**
- 26 – Azbestoza**
- 27 – Aluminoza**
- 28 – Talkoza**
- 29 – Pneumokonioza**
- 30 – Pneumokonioza (tvrdi metali)**
- 31 – Bisinoza**
- 32 – Bronhijalna astma**
- 33 – Alergijski alveolitis**

34 – Bolest izazvane ionizirajućim zračenjem
35 – Bolesti izazvane neonizirajućim zračenjima, laserskim, mikrovalnim, radiovalnim, infracrvenim i ultra ljubičastim zrakama
36 – Maligne neoplazme (koža, mokračni mjeđuhur, sistem za disajne organe)
37 – Bolesti izazvane smanjenim ili povećanim atm. pritiskom
38 – Bolesti izazvane štetnim utjecajem buke
39 – Bolesti izazvane štetnim djelovanjem vibracija
40 – Konični burzitis zglobova zbog stalnog pritiska ili potresa
41 – Paraliza živaca zbog prenaprezanja i intervertebralnog diskusa zbog neprestanog opterećenja u nefiziološkom položaju
42 – Oštećenja meniskusa koljena i intervertebralnog diskusa zbog neprestanog opterećenja u nefiziološkom položaju
43 – Kožne bolesti i recidivi težeg stupnja
44 – tropske bolesti
45 – Zarazne bolesti
46 – Zarazne bolesti koje se prenose sa životinja na ljudi (antraks, maleus, brucelosa, salmonelosa, infektivna hemoragična žutica i druge zarazne bolesti

Profesionalne bolesti

6. INVALIDI RADA I NJIHOVA PRAVA PO OSNOVU ZAKONU O PENZIJSKOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU

Invalid rada, u smislu Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju je osiguranik koji po osnovu invalidnosti ostvaruje prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja.

Po Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju osiguranici kod kojih nastane invalidnost, zavisno od promijenjene radne sposobnosti, razvrstavaju se u dvije kategorije invalidnosti:

- 1. U I (prvu) kategoriju invalidnosti razvrstavaju se osiguranici kod kojih nastane gubitak radne sposobnosti.**

Prava po osnovu prve kategorije invalidnosti osiguranik ostvaruje u Federalnom zavodu za penzijsko i invalidsko osiguranje.

2. U II (drugu) kategoriju invalidnosti razvrstavaju se osiguranici s promijenjenom radnom sposobnošću.

(Odredbe člana 27. Zakona o PIO)

Prava po osnovu druge kategorije invalidnosti osiguranik ostvaruje kod poslodavca.

Po osnovu prve i druge kategorije invalidnosti Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje donosi rješenje o ostvarivanju prava.

● **Invalidnost** kao osnova za stjecanje prava postoji kad kod osiguranika, zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju prouzrokovanih povredom na radu, profesionalnom bolešću, povredom van rada ili bolešću, koje se ne mogu otkloniti liječenjem ili mjerama medicinske rehabilitacije, nastanu promjene ili gubitak radne sposobnosti za obavljanje djelatnosti koju je obavljao neposredno prije nastanka invalidnosti, odnosno prije prestanka posljednjeg osiguranja, odnosno koji odgovaraju stupnju njegove stručne spreme.

Invalidnost kao osnova za stjecanje prava **zemljoradnika**, postoji kad kod osiguranika nastane gubitak radne sposobnosti za obavljanje poslova u poljoprivrednoj djelatnosti.

7. PRAVA OSIGURANIKA PO OSNOVU I (PRVE) I II (DRUGE) KATEGORIJE INVALIDNOSTI

INVALIDSKA PENZIJA

Osiguranik kod kojeg je utvrđena I (prava) kategorija invalidnosti stječe pravo na invalidsku penziju:

- ako je invalidnost prouzrokovana povredom na radu ili profesionalnom bolešću, bez obzira na dužinu penzijskog staža,
- ako je invalidnost prouzrokovana povredom van rada ili bolešću, pod uvjetom da je prije nastanka invalidnosti imao navršen penzijski staž koji mu pokriva najmanje 1/3 razdoblja od navršenih najmanje 20 godina života do dana nastanka invalidnosti računajući radni vijek na pune godine.

Radni vijek kod osiguranika se računa od navršene 20 godine života, što znači da ako osiguranik na dan utvrđivanja I (prve) kategorije invalidnosti ima 50 godina života, njegov radni vijek iznosi 30 godina, a jedna trećina 10 godina. Radni vijek osiguranika računa se od 22 godine života, ako je stekao višu stručnu spremu, odnosno 25 godine ako je stekao visoku stručnu spremu.

Izuzeci od ovih pravila odnose se na osiguranike kod kojih je utvrđena I (prava) kategorija invalidnosti do navršenih 30 godina života koji stječu pravo na invalidsku penziju ako je invalidnost prouzrokovana povredom van rada ili bolešću, pod uvjetom da prije nastanka invalidnosti imaju navršen penzijski staž koji im pokriva najmanje jednu trećinu radnog vijeka, ali i najmanje jednu godinu staža osiguranja.

(Odredbe člana 52..... Zakona o PIO).

Određivanje invalidske penzije

Visina invalidske penzije se utvrđuje po odredbama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju u ovisnosti od visine place i navršenog penzijskog staža.

•Invalidska penzija u slučaju invalidnosti prouzrokovane povredom na radu ili profesionalnom bolešću ne može biti manja od iznosa starosne penzije za 40 godina penzijskog staža.

To znači da osiguraniku kod kojeg je nastupila I (prva) kategorija invalidnosti uslijed povrede na radu ili profesionalne bolesti pripada pravo na penziju obračunatu kao da je navršio 40 godina penzijskog staža.

Kumulativno određivanje invalidske penzije

I (prva) kategorija invalidnosti može biti uzrokovana bolešću ili povredom van rada koji statusi su potpuno izjednačeni u ostvarivanju prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja, kao i povreda na radu i profesionalne bolesti.

I (prva) kategorija invalidnosti može biti uzrokovana kombiniranim uvjetima tj. da bude uzrokovana djelomično povredom na radu ili profesionalnom bolešću, a djelomično bolešću ili povredom van rada.

U ovakvim situacijama penzija se određuje kao jedna penzija, a sastoji se od srazmjernog dijela invalidske penzije obračunate za slučaj povrede na radu ili profesionalne bolesti i od srazmjernog dijela invalidske penzije obračunate za slučaj bolesti ili povrede van rada.

PRAVA INVALIDA PO OSNOVU II KATEGORIJE INVALIDNOSTI

Osiguranik kod kojeg je utvrđena II (druga) kategorija invalidnosti ima pravo da bude raspoređen na drugo odgovarajuće radno mjesto, odnosno pravo na odgovarajuće zaposlenje, prekvalifikaciju odnosno dokvalifikaciju, kao i pravo na odgovarajuće novčane naknade u vezi s korištenjem tih prava.

Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje donosi rješenje o pravima po osnovu druge kategorije invalidnosti utvrđene Nalazom, ocjenom i mišljenjem Instituta za medicinskog vještačenje zdravstvenog stanja.

Prava utvrđena rješenjem Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje osiguranik ostvaruje u poduzeću ili drugom pravnom licu, odnosno kod poslodavca.

Osiguranik kod kojeg je utvrđena II kategorija invalidnosti ima pravo na:

- Raspoređivanje ili zaposlenje na drugom odgovarajućem poslu
- Prekvalifikaciju odnosno dokvalifikaciju do navršenih 55 godina života
- (Odredbe člana 74., 75., 76. Zakona o PIO).

- Novčana naknada invalida II (druge) kategorije invalidnosti

Osiguranici kod kojih je utvrđena II kategorija invalidnosti imaju pravo na naknadu:

- a) Plaće od dana nastanka invalidnosti do dana raspoređivanja ili zapošljavanja na drugom odgovarajućem poslu, odnosno do upućivanja na prekvalifikaciju odnosno dokvalifikaciju,
- b) Plaće za vrijeme prekvalifikacije odnosno dokvalifikacije,
- c) Plaće od dana završene prekvalifikacije odnosno dokvalifikacije do dana raspoređivanja odnosno zapošljavanja na drugom odgovarajućem poslu,

d) Zbog manje plaće na drugom odgovarajućem poslu

Navedene naknade radnik ostvaruje kod poslodavca.

Osnova za naknadu plaće za situacije pod a), b) i c) predstavlja plaća, odnosno, naknada plaće koju je osiguranik ostvario u posljednjoj godini osiguranja koja prethodi godini u kojoj je nastala invalidnost i koja se usklađuje s kretanjem prosječne plaće u Federaciji BiH i ista ne može iznositi niže od 30% prosječne plaće svih zaposlenih na teritoriji Federacije BiH utvrđene u prethodnom tromjesečju na osnovu zvaničnih podataka.

NOVČANA NAKNADA ZBOG MANJE PLAĆE NA DRUGOM ODGOVARAJUĆEM POSLU

Naknada plaće zbog manjeg ličnog dohotka na drugom odgovarajućem poslu uređuje se u visini razlike između valorizirane prosječne mjesecne plaće koju je osiguranik ostvario u godini osiguranja koja prethodi godini u kojoj je nastala invalidnost (II kategorija) i prosječne mjesecne plaće koju ostvaruje na drugom poslu na koji je nakon toga raspoređen odnosno zaposlen.

- Naknada plaće koju osiguranik ostvaruje zbog rasporeda na drugo radno mjesto po osnovu II (druge) kategorije invalidnosti predstavlja prosto rečeno razliku između plaće koju je ostvarivao i plaće koju ostvaruje.
- Dakle, da bi osiguranik ostvarivao naknadu place, plaća ranijeg radnog mjesta, mora biti veća od one plaće koju ostvaruje po osnovu II (druge) kategorije invalidnosti.

Poslodavcu je pružena mogućnost da Pravilnikom o radu ili drugim aktom uređuje pitanje novčanih naknada kod II (druge) kategorije invalidnosti, zbog manje plaće na drugom odgovarajućem poslu.

Poslodavac može da ovu novčanu naknadu propiše i uredi na isti način bez obzira na uzrok utvrđivanja II (druge) kategorije invalidnosti tj. bez obzira da li je uzrok II (druge) kategorije invalidnosti bolest i povreda van rada ili profesionalna bolest odnosno povreda na radu.

Također ostavljena mu je mogućnost da internim aktima novčanu naknadu propiše i uredi u ovisnosti od uzroka utvrđivanja II (druge) kategorije invalidnosti.

- Novčana ova naknada za slučaj povrede na radu i profesionalne bolesti bi trebala da iznosi 100%, tako da radnik zbog raspoređivanja na druge odgovarajuće poslove po osnovu II (druge) kategorije invalidnosti ne bi trpio, već bi primao novčani iznos (plaća drugog radnog mesta i naknada) u visini plaće koju je primao prije osiguranog slučaja, odnosno utvrđivanja II (druge) kategorije invalidnosti.

NOVČANA NAKNADA ZA FIZIČKU ONESPOSOBLJENOST

Nakon što Institut za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja nalazom, ocjenom i mišljenjem utvrdi da kod osiguranika postoji fizička onesposobljenost u visini od najmanje 30% i čiji je uzrok povreda na radu ili bolest uzrokovana radom Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje donosi rješenje o priznavanju prava na novčanu naknadu za fizičku onesposobljenost.

Za ostvarivanje prava na novčanu naknadu za fizičku onesposobljenost osiguranik je obavezan dostaviti prijavu o nesreći na poslu ili dokaz o profesionalnoj bolesti.

Novčana naknada za fizičku onesposobljenost se određuje prema procentu fizičke onesposobljenosti, a osnova za određivanje novčane naknade jeste najniži iznos penzije utvrđen članom 72 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

Ako je osiguranik za isti slučaj fizičke onesposobljenosti stekao naknadu na osnovu Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju i na osnovu drugih propisa, u tom slučaju može po vlastitom izboru koristiti samo jednu naknadu.

8. PRESTANAK UGOVORA O RADU PO OSNOVU RJEŠENJA FEDERALNOG ZAVODA ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE

Kod utvrđene I kategorije invalidnosti

Ugovor o radu zaključen između poslodavca i radnika prema odredbama člana 94. tačka e) Zakona o radu, **prestaje danom dostavljanja pravosnažnog rješenja** Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje kojim je radniku priznato pravo na invalidsku penziju, zbog gubitka radne sposobnosti na osnovu utvrđene I (prve) kategorije invalidnosti.

Iako je definicija pravosnažnosti propisana Zakonom o upravnom postupku, smatra se da ugovor o radu prestaje nakon donošenja drugostupanjskog rješenja Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje, odnosno kada protekne rok od 15 dana od dana dostavljanja prvostupanjskog rješenja osiguraniku, protiv kojeg nije uložena žalba.

Odbijajuće rješenje o priznavanju prava na invalidsku penziju

Rijetko, ali u praksi se ipak dešava da osiguraniku nalazom, ocjenom i mišljenjem Instituta bude utvrđen gubitak radne sposobnosti odnosno I (prva) kategorija invalidnosti, međutim Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje doneси rješenje kojim odbija zahtjev za ostvarivanje prava na invalidsku penziju.

Ovakve situacije se dešavaju kada osiguranik nema ispunjen uvjet pokrivenosti radnog vijeka od 1/3 s penzijskim stažem, a što je uvjet za ostvarivanje prava na invalidsku penziju.

Nerijetko poslodavci u ovakvim situacijama dozvoljavaju radniku da i dalje bude u radnom odnosu, odnosno da bude u radnom odnosu nakon što je kod njega utvrđena prva kategorija I (prva) invalidnosti kako bi navršio nedostajući staž radi ostvarivanja prava na penziju.

- Imajući u vidu da se radni vijek radnika računa od navršenih 20 godina života pa do datuma nastupanja I (prve) kategorije invalidnosti, staž navršen nakon gubitka radne sposobnosti osiguraniku se ne može uračunati u ukupno navršeni penzijski staž, potreban radi ostvarivanja prava na penziju.

U ovakvima situacijama poslodavac radnika može zaštiti tako da mu poslodavac omogući da radi do namirenja uvjeta staža osiguranja od 20 godina kako bi mogao ostvariti pravo na starosnu penziju, ako je to moguće zbog prirodne bolesti i zdravstvenog stanja radnika.

Također, radniku i poslodavcu se u ovakvima slučajevima preporučuje da putem žalbe zatraže zaštitu svojih prava, odnosno da zatraže novo vještačenje radi utvrđivanje gubitka radne sposobnosti na raniji datum od onog koji je utvrdio prvostupanjski organ vještačenja, uz dostavljanje mjerodavne medicinske dokumentacije iz koje bi nesumnjivo proizilazilo da je kod takvog radnika gubitak radne sposobnosti postojao i ranije, a sve u cilju ispunjenja uvjeta penzijskog staža, potrebnog za ostvarivanje prava na invalidsku penziju.

Kod utvrđene II (druge) kategorije invalidnosti

Kada Institut za ocjenu radne sposobnosti utvrdi da kod osiguranika postoji promijenjena radna sposobnost (invalid II kategorije) poslodavac mu je dužan u pisanoj formi ponuditi novi ugovor o radu za obavljanje poslova za koje je radnik sposoban.

- **To podrazumijeva da je poslodavac obavezan radnika da rasporedi na drugo odgovarajuće radno mjesto.**

Međutim, u praksi, naročito kod malih poduzeća, dešava se da poslodavac nije u mogućnosti postupiti po rješenju Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje.

Tada radniku prijeti mogućnost otkaza.

Radi zaštite radnika, a i poslodavca u ovim situacijama se preporučuje da poslodavac postojeće radno mjesto na kojem je radio radnik prije nastupanja druge kategorije invalidnosti, u okviru poslova koje je obavljao, prilagodi poslovima koje može da obavlja po osnovu druge kategorije invalidnosti.

Primjer:

Radnik kojem je utvrđena druga kategorija invalidnosti bez nošenja i dizanja težeg terete (najčešće u rješenjima se navodi o kolikoj se težini radi) i dalje eventualno može da obavlja poslove na koje je raspoređen prije utvrđivanja druge kategorije invalidnosti, uz uvjet da se težina terete prilagodi (smanji) u

skladu s njegovom radnom sposobnošću ili da obavlja poslove bez dizanja i nošenja terete.

Radnik na čišćenju koji ne može da obavlja poslove koji zahtijevaju dizanje i nošenje terete i dalje bi najčešće mogao da obavlja iste poslove uz gore navedenu prilagodbu. Ukoliko rješenjem nije određena visina tereta i dalje bi mogao da obavlja iste poslove bez dizanja i nošenja tereta.

Ako je rješenjem određena visina tereta i dalje bi mogao da obavlja poslove uz dizanje i nošenje tereta do visine kako stoji u rješenju.

- **Prednje isključivo uz uvjet da radnik potpiše pismenu suglasnost o prihvaćanju novih uvjeta rada istog radnog mjesta.**

Ako poslodavac radnika ne može rasporediti na druge odgovarajuće poslove zato što ne postoje adekvatni poslovi u skladu s njegovom zdravstvenom sposobnošću dužan mu je osigurati prekvalifikaciju i dokvalifikaciju kako bi ga mogao rasporediti na druge odgovarajuće poslove ako takva mogućnost postoji.

Poslodavac može samo uz prethodnu suglasnost Vijeća zaposlenika, odnosno, sindikata otkazati ugovor o radu radnika kod kojeg postoji promijenjena radna sposobnost pod uvjetom da je kod poslodavca formirano Vijeće zaposlenika odnosno sindikat.

Ako Vijeće zaposlenika, odnosno, sindikat uskrati suglasnost za prestanak ugovora o radu, rješavanje ovakvog spora povjerava se arbitraži u skladu s Kolektivnim ugovorom i Pravilnikom o radu.

Ako je poslodavac nezadovoljan odlukom arbitraže, može u roku od 15 dana od dana dostavljanja arbitražne odluke zaštitu zatražiti putem suda.

U slučaju otkazivanja ugovora o radu u prethodnoj situaciji radnik ima pravo na otpremninu najmanje u iznosu određenom u skladu s Kolektivnim ugovorom.

BIOGRAFIJA

Doc.dr.sci.med. Meliha Pozderac-Memija

Cjelokupni radni staž (31. godina) ostvarila je kao ljekar specijalista medicinski vještak u Institutu za medicinsko vještačenje u Sarajevu.

Medicinski fakultet završila je u Sarajevu, Specijalista je interne medicine, te Specijalista medicine rada.

Naučno zvanje: Magistar medicinskih nauka, Doktor medicinskih nauka, Docent na Medicinskom fakultetu u Sarajevu, Primarius.

Doc.dr.sci.med. Meliha Pozderac-Memija ima značajno iskustvo na poslovima ocjene radne sposobnosti u domaćem i inostranom osiguranju radnika. Federalni kontrolor medicinskih vještačenja zdravstvenog stanja u drugostupanjskom postupku.

Predavač i šef Katedre za medicinu rada Medicinskog fakulteta u Sarajevu.

Sudsko medicinski vještak.

Envera Kudić, dipl. pravnik

Trenutno je zaposlena u Federalnom zavodu za penzijsko i invalidsko osiguranje, Sarajevo.

Envera Kudić je završila Pravni Fakultet u Sarajevu, položila je stručni ispit za rad u organima državne uprave, pravosudni ispit, te posjeduje certifikat o stjecanju znanja vezanih za korporativno upravljanje.

Ima 32 godine radnog iskustva, od čega dvije godine na Višem sudu u Sarajevu, a ostali dio staža u Zavodu za PIO.

Radila je na poslovima stručnog radnika na upravno-pravnom rješavanju, počev od referenta, šefa službe za drugostupanjski postupak, šef sektora za sistem PIO, vezanim za ostvarivanje prava radnika po zakonima koji se primjenjuju u ovoj instituciji, te je zastupala Federalni zavoda u parničnim postupcima. Trenutno obavlja poslove pomoćnika direktora FZPIO/MIO.

Udruženje
poslodavaca

UDRUŽENJE POSLODAVACA FBIH

M.M. Bašeskiye 12/3

SARAJEVO

tel: 033 552 460

fax: 033 552 461

web; www.upfbih.ba

